

Skjevdelingsbestemmelsen i ekteskapsloven § 59(1)

Drøftelse om gjeldende rett og rettspolitiske vurderinger

Kandidatnummer: 597

Leveringsfrist: 25. november. 2008

Til sammen 17 907 ord

24.11.2008

1 INNLEDNING	1
1.1 Problemstilling	3
1.2 Historikk	5
1.2.1 Fra 1918-loven frem til 1991-loven.....	5
1.2.2 Rettsstilling i resten av Europa	12
2 VILKÅR FOR ANVENDELSE AV EKTESKAPSLOVEN § 59(1)	14
2.1 De tre skjevdelingspostene og kriteriet ”klart kan føres tilbake til”	15
2.1.1 Skjevdelingspostene	15
2.1.2 Kriteriet ”klart føres tilbake til”	24
2.2 Noen problemstillinger i det praktiske liv i henhold til kriteriet ”klart føres tilbake til”	42
2.2.2 Forbruk	42
2.2.2 Verdforandring og verdiberegning	46
2.2.3 Verdiberegning der tomt og hus anses som to ”separate formuesgoder”	60
2.2.4 Avkastning	68
2.2.5 Nedbetaling av lån med skjevdelingsmidler	71
3 SKJEVDELINGSREGELENS RETTSVIRKNING	77
4 HVORDAN BØR SKJEVDELINGSREGLEREN VÆRE I FREMTIDEN?	79
4.1 Formålene og begrunnelsene for skjevdelingsregelen	79
4.2 Sluttkommentar	83
5 LITTERATURLISTE	A
5.1 Bøker	A
5.2 Lov og forarbeider	B

5.3	Domsregister	C
5.4	Artikler	D
5.5	Andre kilder	E

1 Innledning

Skjevdelingsbestemmelsen i ekteskapsloven § 59(1) ble innført i 1991. Bestemmelsen lyder;

§ 59(1). Skjevdeling

”Verdien av formue som klart kan føres tilbake til midler som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått eller senere har ervervet ved arv, eller ved gave fra andre enn ektefellen, kan kreves holdt utenfor delingen”

Bestemmelsen trådte i kraft 4. Juli.1991¹. Ekteskapsutvalget mente at loven bør ha regler om skjevdeling. De foreslo en regel som på mange punkter innebar en ”utvidelse av retten til å holde midler av egen formue utenfor delingen, selv om midlene ikke var særeie.” Dette gjaldt for det første en større adgang til å skjevdele ”midler som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått eller senere har fått ved arv eller gave av andre enn ektefellen.” De mente at disse midlene stod i en særstilling.² I delutredingen II uttales det:³

”Begrunnelsen for likedelingsregelen er det felleskap av økonomisk og annen art som består mellom ektefeller. Begge forutsettes å ha gjort sin innsats for

¹ Ot.prp.nr.28 (1990-1991)

² Ot.prp.nr.28 (1990-1991), s.63

³ NOU 1987:30 s.79

fellesskapet. Det er da rimelig at de, når fellesskapet opphører, deler likt de midler de har. Denne begrunnelsen strekker imidlertid ikke til når det gjelder formue ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått, eller senere har ervervet ved arv og gave. Slike midler er ikke resultat av ektefellenes felles innsats under ekteskapet. Hvor det gjelder midler av noe omfang og et kortvarig ekteskap, vil det være særlig urimelig om slike midler deles likt, jfr. uttrykket 'å skille seg til penger'..."

Når skjevdelingsregelen bestemte at erverv ved "arv eller gave" ikke lenger skulle være grunnlag for likedeling, ble det i større omfang enn før unødvendig for en arvelater eller giver å bestemme at arven eller gaven skal være mottakerens særøie. En slik særøiebestemmelse forutsetter at "arvegiver eller gavegiver må ha kunnskap om problemene og regelverket." Noe mange ikke har. Dette er også en del av formålet med skjevdelingsregelen. Flertallet i Ekteskapsutvalget antok at når arv og gave kan holdes utenfor delingen, vil det normalt stemme med "arvelaterens eller giverens ønske."⁴ Mens skjevdelingsregelen før ble bare brukt i unntakstilfeller er regelen nå lovens "normalordning".

⁴ NOU 1987:30 s.81

1.1 Problemstilling

El. § 59(1) avløste de mer begrensede skjevdelingsreglene. Først og fremst 1918 lovens § 54(4), jfr. § 37, og de mer spesielle regler i § 37, § 40(2) og § 54(3)

I § 58(1) bygger likedelingsregelen på at det som er ”skapt gjennom felles innsats under ekteskapet, bør være gjenstand for likedeling. I forhold til verdier som ikke er resultat av en slik innsats bør det være et visst spillerom for å fravike hovedregelen i § 58.” Det er først og fremst dette som er lovgrunnlaget for bestemmelsen i § 59 (1). Bestemmelsen medførte at man kan unngå tilfeller der ektefeller ”skiller seg til penger” ved kortvarige ekteskaper. Og ved tilfeller der den ene ektefellen har formue før ekteskapsinngåelse eller vedkommende har fått arv eller gave under ekteskapet. I slike situasjoner har ikke disse ”midlene” blitt til ved ”ektefellenes felles innsats”. Da er det ”rimelig” at disse ”midlene” ikke skal være grunnlag for likedeling.⁵

I oppgaven vil følgende problemstillinger bli behandlet:

- Hva ligger i vilkårene for å få skjevdeling etter § 59(1). Kriteriet ”klart føre tilbake til”
- Hva er konsekvensen av en skjevdeling etter § 59(1)

⁵ NOU 1987:30 s.79

- Hvordan bør skjevdellingsregelen være i fremtiden

I tilknytning til § 59(1) vil ikke § 59(2)-(4) bli behandlet. Det samme gjelder § 44 om avtale mellom ektefellene om unntak fra skjevdelling, jfr. § 46 om lempning av slik avtale.

1.2 Historikk

1.2.1 Fra 1918-loven frem til 1991-loven

Her i Norge har vi helt fra 1918-loven⁶ hatt regler som i visse situasjoner åpnet adgang til å fravike likedelingsregelen. Men det var vanskelig å få medhold i å fravike likedelingsregelen som var hovedregel den gang. 1918-loven var vår eldste lov og ble formet i en tid da formuesforholdet ennå ble regulert av den gamle lov om Formuesforholdet mellom Ægtefeller.⁷ Da loven ble avløst i 1927 av lov om ektefellers formuesforhold,⁸ ble det ikke gjort noe forsøk på å innarbeide de regler man hadde i ekteskapsloven av 1918 som angikk formuesforholdet i den nye loven. Det skyldes at mesteparten av reglene i loven av 1918 om formuesforholdet mellom ektefeller gjaldt spørsmål i forbindelse med dets opphør og skifte. Verre var det at skifteloven⁹ ikke foretok noen opprydning i sin lov, men i viste i stor utstrekning til regler i de to allerede gjeldende lover. F. eks skiftel. § 47.¹⁰

Etter 1918 loven kunne ekteskapet bli ”omstøtt” etter lovens § 37. Etter denne paragrafen kunne hver av ektefellene kreve skjevdeling av midler ektefellen ”hadde med seg ved ekteskapsinngåelsen, eller har fått i arv eller gave fra andre enn ektefellen, eller ved overtagelse av særeie midler.” Resultatet ble at denne regelen førte til at felleseiet som i

⁶ Lov-1918-05-31-2 (El.)

⁷ Lov av 29.juni 1888

⁸ Lov av 20.mai 1927 nr.1

⁹ Lov av 21.februar 1930

¹⁰ Lødrup, LOR-1962, s.26

utgangspunkt skulle deles likt ble delt ”skjevt,” og etter hvert ble den kalt for ”skjevdeling”. Siden omstøtelse av ekteskap var noe som skjedde svært sjelden på den tiden ville skjevdelingsregelen hatt liten praktisk betydning hvis ikke 1918-loven i § 54 (4) hadde hatt en bestemmelse om at skjevdeling også kunne skje ”hvis hertil finnes grunn”. Selv om denne bestemmelsen var basert på skjønn og dommerne stod fritt ble denne regelen i praksis forstått som en ”klar” unntaksregel fra likedelingsregelen. Det måtte foreliggere ”sterke grunner” for at krav om skjevdeling skulle føre frem.¹¹ Denne ”skjønnsmessige” vurderingen bestod av flere momenter:¹² ”graden av skyld i bruddet, ekteskapets varighet, formuens art og hvilken økonomisk stilling ektefellene ville komme i etter skilsmissen”. Regelen i § 54(4) var ikke med i den innstilling som i 1917 ble avgitt av familierettskomisjonen. Det var heller ikke i proposisjonen hjemlet noen unntak fra likedelingsprinsippet som fremgikk ved henvisning i § 54(1) til de alminnelige regler om skifte av felleseie. Ved komitébehandlingen i Stortinget fikk § 54 et tredje ledd som lød slik:

”Skyldes det egteskapelige samlivs ophævelse eller egteskapets oppløsning iøvrigt utilbørlig forhold fra den ene egtefælles side, kan det likedeles i bevillingen eller dommen på begjæring av den krænkede egtefælle bestemmes, at fællesboets deling skal foregas paa den maate spm nævnt i § 36 (loven 37).”

Komiteens forslag innebar at den ”uskyldige” ektefellen kunne kreve skifte på den måten som var mest fordelaktig for han eller henne. Odelstinget ønsket imidlertid å gå enda lenger.

¹¹ Lødrup og Sverdrup (2004) s.256

¹² Lødrup, LOR-1962 s.27

Representanten Møller fant at det i en rekke tilfelle kunne vært rimelig med skifte etter reglene i § 37 selv om det ikke forelå skyld på noen av ektefellenes side.¹³ Møller fremsatt derfor et forslag til et nytt tredje ledd som lød lik med den regelen man hadde i fjerde ledd. Etter en lengre diskusjon hvor alle understreket ønskeligheten av en slik bestemmelse ble den enstemmig vedtatt.¹⁴

Første halvdel av 1900-tallet ble ikke skjevdelingsregelen så mye anvendt i vår rettspraksis. I perioden 1952 til 1962 var det felt fem høyesterettsdommer, og det var referert seks rettsavgjørelser i Rettens Gang.¹⁵ Selv om det var en stigende tendens i retning av å akseptere skjevdeling, holdt domstolene en forholdsvis streng linje. Regelen ble særlig brukt ved kortvarig ekteskap, men ved langvarig ekteskap ble også regelen anvendt.¹⁶

Hvordan skjevdelingsregelen skulle formes var det eneste spørsmålet som det ikke var enighet om i Ekteskapsutvalget. Under lovbehandlingen var det enighet om en mer betydelig ”innskrenking” i likedelingsregelen. Men det var uenighet mellom flertallet og mindretallet om hvor betydelig denne innskrenking burde være, og i hvilken grad det burde skilles mellom forskjellige former for ”ervert”. Det var dissens over lovforslaget (5-4).

Utvalgets flertall – Lødrup, Lillestøl, Torsnes, Stray Ryssdal, Roll-Matthiesen og Grønseth mente at ”skjevdeling som hovedregel skulle kunne kreves for de midler som ektefellene

¹³ Forh. O (1918) nr.85 s.678.

¹⁴ Lødrup, LOR-1962, s.26-27

¹⁵ Lødrup, LOR-1962 s.27. Hølmøy og Lødrup (2001) 2 s.386

¹⁶ Lødrup og Sverdrup (2004) s.256 petitavsnitt

hadde da de giftet seg, eller senere hadde ervervet ved arv eller gave fra andre enn ektefellen”.

Mindretallet – Holmøy, Lien Utvik og Totland – mente at ”retten til å skjevdele de nevnte midlene fortsatt bør bero på en konkret vurdering av hva som er rimelig”. Mindretallet foreslo en ganske ”detaljert ”lovfestning. Ved vurderingen om ektefellen skulle få medhold til skjevdeling skulle legges vekt på; ”om ekteskapet har vart i kort tid, om det gjaldt formue som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått eller formue hun eller han senere har ervervet ved arv eller gave, ektefellens innsats for familie, herunder deres arbeid i hjemmet, ervervsmuligheter og økonomi og forholdene for øvrig.” Mindretallet mente fortsatt at utgangspunktet burde være likedeling, og skjevdeling der likedeling ”vil virke urimelig”.¹⁷

Uenigheten mellom flertallet og mindretallet i Ekteskapsutvalget gikk dels ut på de ulike meninger om hva som var ”rimelig”, og dels i synet om hvordan flertallets forslag til skjevdelingsregelen skulle gjennomføres ”rent retts teknisk”. Særlig gjaldt det midler som enten har vært ”forbrukt, byttet om og sammenblandet med andre midler tilfellene, eller midler som har vært gjenstand for verdiøkning.”

Ekteskapsutvalget mente i situasjoner der den ene ektefellen har mottatt ”betydelig arve- og gavemidler bør skjevdeling kunne kreves. I slike tilfeller ønsker arvelateren eller giveren at midlene skulle ha vært i særeie, mens den andre ektefellen ved sin innsats under ekteskapet

¹⁷ Ot.prp.nr.28 (1990-1991) s. 63-64

har brakt inn betydelig midler og derfor hadde en vesentlig større rådighetsdel innenfor de midlene som skulle deles.”¹⁸

Under høringen har det vært mange instanser som mente at adgangen til å kreve skjevdeling bør ”utvides.” De fleste anmerkningene fra instansene var knyttet til hvordan man nærmere ”bør utforme skjevdelingsregelen”. Særlig skulle det legges vekt på midler en ektefelle har ”ervert før ekteskapet eller senere har fått ved arv eller gave.”

Forslaget fra flertallet i Ekteskapsutvalget fikk støtte fra seks instanser: Forbruker- og administrasjonsdepartementet, Norske Kvinnelige Juristers Forening, Norges Juristforbund, Norges Bondelag, Den Norske Advokatforening og Landsorganisasjonen.

Det var ni instanser som støttet forslaget fra mindretallet i Ekteskapsutvalget: Norsk Kvinnesaksforening, Norges Husmorforbund, Likestillingsombudet, Norges Bondekvinnelag, Norges Bygdeungdomslag, Norsk Sosiologiforening, Juridisk Rådgiving for Kvinner, Foreign Spouses Association og Kristelig Folkeparti. I tillegg fikk forslaget støtte fra et mindretall i lovutvalgene i Den Norske Advokatforening og Norges Juristforbund.¹⁹

De overnevnte instansene som støttet forslaget til Ekteskapsutvalgets flertall fremhevet særlig:²⁰

¹⁸ Ot.prp.nr.28 (1990-1991), s.64

¹⁹ Ot.prp.nr.28 (1990-1991) s.64

²⁰ Ot.prp.nr.28 (1990-1991) s.64 siste avsnitt og s.65 første avsnitt

”En generell adgang til skjevdeling av ektefellenes egne midler er i tråd med den alminnelige oppfatning av hva som er rettferdig, og vil gjennomgående gi de rimeligste resultater. Særlig bør skjevdeling være det normale ved kortvarige ekteskap. Flertallets forslag inneholder en unntaksbestemmelse som vil kunne fange opp de tilfeller hvor skjevdeling etter hovedregelen vil kunne få åpenbart urimelige resultater.

Flertallets forslag medfører ikke større retts tekniske problemer enn at det skulle være overkommelig. De beregningsproblemer som kan oppstå med hensyn til eiendeler som er forbrukt eller sammenblandet, vil få mindre praktisk betydning siden det er den ektefelle som krever verdier forlodd, som etter flertallets forslag skal ha bevisbyrden for at vilkårene for skjevdeling er oppfylt. Hvor det hersker uklarhet omkring de faktiske forhold, eller hvor en rekonstruksjon av eiendelenes skjebne ikke lar seg gjennomføre, skal man falle tilbake på likedelingsregelen eller en skjønnsmessig skjevdeling...”

De instanser som støttet mindretallets forslag til skjevdelingsbestemmelsen anførte:²¹

”En hovedregel om rett til skjevdeling vil være lite dekkende for den praksis man må forutsette vil utvikle seg på dette området. Flertallets forslag vil medføre store praktiske og retts tekniske problemer, ikke minst i sammenblandingstilfellene eller

²¹ Ot.prp.nr28 (1990-1991) s.65, 2.avsnitt

der en eiendel er forbrukt eller byttet om. Disse problemene settes ikke på spissen ved mindretallets forslag.

Flertallets forslag vil kunne virke spesielt urimelig ved langvarige ekteskap og vil videre særlig ramme kvinner med liten utdanning på en måte som vil hindre økonomisk likestilling. Flertallets forslag vil føre til at søksmålsbyrden flyttes over på den ektefelle som eier minst (i praksis kvinner)..."

Departementet la forslaget fra flertallet i Ekteskapsutvalgets til grunn, og uttalte:²²

"Etter departementets syn bør det ikke være avgjørende for hvilken løsning man velger hva om må anses som lovens normalordning. I stedet bør det særlig legges vekt på hva som er den mest rimelige ordningen, og på retts tekniske hensyn. Etter departementets mening er det vanskelig å si noe sikkert om hva som er den alminnelige rettsoppfatningen om hvordan regler om skjevdeling bør være. Etter departementets vurderinger er det en regel om likedeling av verdier som ikke er skapt under ekteskapet, som krever en ytterligere begrunnelse, og ikke en motsatt regel..."

²² Ot.prp.nr.28 (1990-1991) s. 66

1.2.2 Rettsstilling i resten av Europa

Spania, Frankrike, Italia, Tyskland og de fleste land i de østlige Europa har alle formuesordninger som ikke er så ulikt den norske skjevdelingsregelen i § 59. Eneste forskjell er at Norge er det eneste landet i Norden som har skjevdeling som hovedregel. De øvrige nordiske land har en meget begrenset skjevdelingsregel og som nærmest må defineres som "lempingsregler". Denne begrensede skjevdelingsregelen ble særlig anvendt ved kortvarige ekteskaper der likedeling ville virket "åpenbart urimelig", jfr. Den danske formulering i skiftelovens § 69a.²³

For at en ektefelle skal kunne kreve skjevdeling i Sverige kreves det at likedeling vil være "oskälig" jfr. ÄktB 12 kap. Det vil si at likedeling vil føre til "urimelig resultater". Skjevdelingsretten i Sverige gikk altså ut på en "skjønnsmessig" vurdering. Ifølge lovteksten legges det vekt på ekteskapets lengde, økonomiske forhold og omstendigheter for øvrig ved vurdering av hva som er "urimelig". Men ifølge den svenske skjevdelingsregelen omfatter regelen ikke bare verdier som etter norsk rett er gjenstand for skjevdeling, men "alle eiendeler på vedkommendes rådighetsdel".²⁴

I Finland har man en "skjønnsmessig" unntaksregel i äktenskapslagen § 103 b (1-2) der skjevdelingsregelen ble brukt hvis likedeling førte til et "urimelig" resultat. Eller ved tilfeller der ektefellen ville få en "urimelig" økonomisk fordel.

²³ Lødrup og Sverdrup (2004) petitavsnitt s.258

²⁴ NJA 1998 s.467. Lødrup og Sverdrup (2004) petitavsnitt s.258

Dersom skjevdelingsregelen ble brukt kan det bestemmes at en ektefelles rett til overføring fra den andres "rådighetsdel" skal begrenses. Eller at en ektefelle helt eller delvis skal få skjevdelt formue som er ervervet mens ektefellene "bodde atskilt, før ekteskapet ble inngått eller senere ved arv eller gave".²⁵

Norge fikk en mer generell skjevdelingsregel allerede i 1918 i forhold til de andre nordiske land som fikk regler av denne typen først i 1960- og 70-årene. De senere års forandringer har ikke ført til rettslikhet på dette området.²⁶

²⁵ Holmøy og Lødrup(2001) s.387-388

²⁶ Holmøy og Lødrup (2001) s.387

2 Vilkår for anvendelse av ekteskapsloven § 59(1)

For at regelen i el. § 59(1) skal kunne komme til anvendelse må disse vilkårene være oppfylt:

- At ektefellen enten hadde ”midler da ekteskapet ble inngått”, eller senere ”ervert midler ved arv eller gave” fra andre enn ektefellen
- Det finnes ”verdier” hos ektefellen på skiftetidspunktet som ”klart kan føres tilbake til” en eller flere av disse tre skjevelingspostene som er nevnt nedenfor

2.1 De tre skjevdelingspostene og kriteriet ”klart kan føres tilbake til”

”Verdien av formuen som klart kan føres tilbake til midler som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått eller senere har ervervet ved arv, eller ved gave fra andre enn ektefellen,” Jfr. el.§59(1)

Her oppgis 3 kumulative²⁷ vilkår eller betingelser for anvendelse av skjevdelingsregelen.

Dette betyr at alle tre vilkårene må være til stede for at skjevdeling skal kunne kreves.

Det første vilkåret som oppgis er ”klart”. Det andre vilkåret er ”kan føres tilbake til”. Og videre er det vilkår at denne ”verdien” er midler som en ektefelle hadde da ”ekteskapet ble inngått eller senere har ervervet ved arv, eller gave fra andre enn ektefellen.”²⁸

Nedenfor behandles disse 3 vilkårene hver for seg.

2.1.1 Skjevdelingspostene

Utgangspunktet for skjevdelingsretten er de tre skjevdelingspostene. En ektefelle kan kreve skjevdeling for ”midler da ekteskapet ble inngått, eller midler som vedkommende senere erverver ved arv eller gave fra andre enn ektefellen.”²⁹

²⁷ Gisle(2007) s.184

²⁸ § 59 (1)

²⁹ El § 59(1)

Skjevdelingskravet er etter gjeldende rett i utgangspunktet et ”nettokrav”. Dette går ut på at dersom eiendelen har gjeld så finner man ”nettoen” ved å ta eiendelens verdi og trekker fra gjelden som hviler på denne eiendelen. F. eks hadde ektefellen en leilighet med seg ”da ekteskapet ble inngått” med en verdi på 2 mill og det hvilte en gjeld på denne leiligheten til 500.000,-. Skjevdelingsgrunnlaget er i utgangspunktet på 1,5 mill ved ekteskapsinngåelsen. Lånet på 500.000,- blir betalt ned underveis i ekteskapet og blir dermed grunnlag for likedeling. Verdien på 1.5 mill en det vedkommende ”reelt bringer” med seg inn i ekteskapet. Hvordan gjelden på 500.000,- senere nedbetales har ingen direkte betydning for skjevdelingskravets størrelse.³⁰

Dersom det foreligger mer gjeld enn verdier ved ekteskapsinngåelsen slik at ektefellen kommer i underskudd. F. eks hytta var verd 500.000,- men det foreligger en gjeld på 550.000,-. Det er i utgangspunktet ingen grunnlag for skjevdeling. Ved tilfeller der hytta har endret seg i verdi fra ekteskapsinngåelse til skjæringstidspunktet (tidspunktet for opphør av ekteskapet)³¹ slik at hytta har mer i verdi enn det den har av gjeld. F. eks der hytta har steget fra 500.000,- til 800.000,-. Det foreligger dermed et grunnlag for skjevdeling.³² Mer om beregning av skjevdelingskravet ved verdiendringer nedenfor.

Ved gave- og arvetilfellene som blir mottatt ”senere” i ekteskapet legges også en slik ”nettokrav” til grunn. F. eks der ektefellen har arvet en hytte med en verdi på 500.000,- og vedkommende overtok gjelden som hvilte på hytten til 200.000,-. Skjevdelingsgrunnlaget

³⁰ Lødrup og Sverdrup (2004) s.259-260. Holmøy og Lødrup (2001) s.392. Eeg (2006) s.388

³¹ El.§ 60

³² Lødrup og Sverdrup (2004) s.260, Holmøy og Lødrup (2001) s.392

er i dette tilfellet 300.000,- siden det er dette ektefellen i utgangspunktet har ”arvet”. Selv om ektefellen var ”insuffisiens” ved ekteskapsinngåelsen så kan vedkommende kreve skjevdeling for arv og gaver som har blitt mottatt underveis i ekteskapet. Dette av hensyn til rimelighet. Siden arvegiver og gavegiver hadde en mulighet til å bestemme særavtale for disse midlene. Når det gjelder rettspraksis foreligger det ingen dom på dette. Men i den juridiske teori mente forfatterne at ”ordlyden kan i noen grad sies å tale for et slikt resultat”.

Hadde arve og gavemidlene blitt mottatt før ekteskapsinngåelsen og disse midlene hadde mer gjeld i forhold til verdier, hadde det ikke vært noe grunnlag for skjevdeling. F. eks der en arvet feriebolig ved ekteskapsinngåelsen var verd 400.000 mens den i tillegg hadde en gjeld på 500.000. Men dersom ferieboligen har steget i verdi underveis i ekteskapet, og boligen ved skjæringstidspunktet var verdt 600.000 kan ferieboligen være grunnlag for skjevdeling.³³

At skjevdelingskravet er et ”nettokrav” kommer ikke helt klart frem av ordlyden i § 59 (1).

Men dette kommer klart frem i forarbeidene og skjevdelingsregelens formål.³⁴

Skjevdelingskravet kan bare gjøres gjeldende i ”ektefellens rådighetsdel”. Altså den formue en ektefelle eier ved ”inngåelsen av ekteskapet” pluss den formue vedkommende ”senere erverver ved arv eller gave”.³⁵

³³ Lødrup og Sverdrup (2004) s. 260-261. Holmøy og Lødrup (2001) s.392

³⁴ NOU 1987:30 s.130 første spalte, jfr. Rt.2001 1434, s.1439 og Rt.2002 s.1596

³⁵ Gisle (2007) s.280. Rt.2001 1434, s.1438

Midler som ektefellen hadde da ”ekteskapet ble inngått”

Etter gjeldende rett kan ”midler som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått” kreves skjevdelt. Forarbeidet har ikke drøftet hva disse ”midlene” skal omfatte. Etter ordlyden tolkes det som alt vedkommende har ervervet før ekteskapets inngåelse. Dette kan være på en hvilke som helst måte. F. eks et hus ektefellen har kjøpt, et bankinnskudd på sparekontoen, en båt ektefellen har kjøpt, hytte som ektefellen har arvet fra sine besteforeldre, pengegaver fra sine foreldre osv. Dette har også Eeg lagt til grunn.³⁶

Midler som er ervervet ved arv eller gave fra andre enn ektefellen

Etter gjeldende rett gjelder skjevdelingskravet i utgangspunkt også ”arv og gave som er ervervet fra andre enn ektefellen” under ekteskapet. Forarbeidet begrunnelse for dette er at ”arvemidler i økende grad blir gjort om til arvingens særeie, og at tilfeller der dette ikke ble gjort, kunne skyldes uvitenhet om rettsreglene. Det ble ansett lite ønskelig at en løsning som for de fleste fremstår som naturlig skal forutsette spesielle kunnskaper om rettsreglene eller et særlig initiativ for å bli realisert.”³⁷

³⁶ Eeg (2006) s.303

³⁷ NOU 1987:30 s.81

Arv

Siden forarbeidene ikke har drøftet begrepet ”arv” i tilknytning til § 59(1) legger den alminnelige arverettslige ”arve – ervervs” begrepet til grunn. Dette har også Eeg gjort.³⁸

Når en ektefelle ”arver” betyr det at arven går over fra arvelater til ektefellen. I praksis skjer dette på det tidspunktet der arvelateren dør. Arven går over umiddelbart, uten at det er nødvendig med noen formaliteter fra arvingens side.³⁹ Arveforskudd inngår også i begrepet ”arv”. Dette betyr gave til en potensiell arving som ”forskudd på arv.”⁴⁰

Hjemmel til og ”arve” kan enten være ved legalarv⁴¹ eller ved testament.⁴² Ved legalarv så ”utpekes arvingene direkte av loven”.⁴³

Arv ved testament skjer ved ”en disposisjon fra arvelaterens side”.⁴⁴ Arvelateren fastsetter hva som skal skje med det han eller hun etterlater seg. Ved testament kan arvelateren fordele arven på en annen måte den det som følger av reglene om legalarv.⁴⁵ F. eks i testamentet som etterlates står det at barnebarnet skal arve et verdifullt maleri av bestemoren. Dette kan da kreves skjevdelt etter § 59(1).

³⁸ Eeg (2006) s.307

³⁹ Lødrup (1999) s.26-27

⁴⁰ Lødrup(1999) s.125

⁴¹ Arveloven, lov av 3.mars 1972 nr.5 kap 1 og 2

⁴² Al.§ 48

⁴³ Lødrup(1999) s.24

⁴⁴ Lødrup (1991)s.24

⁴⁵ Lødrup (1999)s.69

Gave

Når det gjelder begrepet ”gave” så har ikke forarbeidet sagt noe om hvilket innhold begrepet skulle ha etter § 59(1). Det er derfor naturlig å anta at begrepet skulle ha samme innhold som ved gaver mellom ektefeller. Utgangspunktet var at gavebegrepet ”slik det er utviklet i formueretten” skulle legges til grunn.⁴⁶ Samme synspunkt har også Holmøy, Lødrup og Eeg.^{47 48} Slik det er utviklet i formueretten er ”gave en overføring av en formuesverdi fra en person til en annen i den hensikt å berike mottakeren.”⁴⁹ Det kan tolkes på den måten at ”gave reduserer giverens formue og øker mottakerens, berikelseselementet beskrives også som en gavemildhet.” F. eks der den ene ektefellen har fått en bil vederlagsfritt med en verdi på 100.000,- fra sine foreldre. Formuen til foreldrene er redusert med 100.000,- mens formuen til ektefellen har økt med 100.000,-. Holmøy og Lødrup mente at begrepet ”gave” omfatter også ”gavesalg.” F. eks der den ene ektefellen har kjøpt et hus av sine foreldre til 500.000,- mens verdien var på 1 mill. Gave i dette tilfellet er den ”forholdsmessige” delen på 500.000,-.⁵⁰

Konklusjon

Etter gjeldende rett er skjevdelingspostene ”midler en ektefelle hadde ved ekteskapsinngåelsen” og ”arv eller gave fra andre enn ektefellen”.

⁴⁶ NOU 1987:30 s.120

⁴⁷ Eeg (2006) s.311

⁴⁸ Holmøy og Lødrup (2001)s.327

⁴⁹ Gisle (2007) s.124

⁵⁰ Holmøy og Lødrup (2001) s.388

De lege ferenda - rettspolitiske vurderinger

Samboerskap er veldig vanlig nå til dags der folk har levd sammen i flere år i et ugift samliv før de inngår ekteskap. En problemstilling som dukker opp er om ektefellen kan kreve skjevdeling for verdier av ”aktiva som de har ervervet sammen under det ugifte samlivet, eller surrogater for slike midler.” I forarbeidet har de ikke drøftet noe om akkurat dette. Men Hølmøy og Lødrup mente at slike ”erverv” omfatter også av formuleringen ”midler som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått.”⁵¹ Jeg syns i utgangspunktet at det er rimelig at slike midler som ikke skapt i ”felleskap” dermed ikke kan kreves likedelt.⁵² Holmøy og Lødrup mente at i slike tilfeller kan ektefellene kreve ”skjevdeling etter § 59(1) og urimeligheter som dette måtte føre til må vurderes etter § 59(2)...”⁵³

Det ikke uvanlig nå til dags at den ene ektefellen i samboertiden eier et hus eller leilighet mens den andre er med å betale ned på lånet i flere år før de inngår ekteskap. Etter min mening med hensyn til rimelighet og rettferdighet skal midler ”ervervet” under det ugifte samlivet ikke skal omfattes av ”midler en ektefelle hadde med seg ved inngåelse av ekteskapet”. Skjevdelingskrav skal ikke kunne fremmes med tanken på det ikke er uvanlig at den ene ektefellen eier ved ekteskapsinngåelse ikke alltid har blitt til uavhengig av den andre ektefellens innsats, jfr. prinsippet om det som ”skapes i felleskap” kan kreves

⁵¹ El. § 59(1). Holmøy og Lødrup (2001) s.388. Eeg (2006), s.304

⁵² NOU 1987:30 s.79

⁵³ Holmøy og Lødrup (2001)s.388

likedelt.⁵⁴ Arv og gaver bør fortsatt gjelde som ”midler en ektefelle hadde med seg ved inngåelse av ekteskap”.

Som nevnt kan man bruke regelen i andre ledd ved slike ”urimelige” tilfeller, men denne regelen er ganske streng og det skal mye til før den blir anvendt, jfr. Rt.1999 s.177 og Rt.2002 s.1596.⁵⁵

Eeg legger også til grunn at midler som har blitt ”ervert” under et ugift samliv skal være grunnlag for likedelingsmidler med unntak for arv og gave midler. Han anførte:⁵⁶

”I alminnelighet vil det likevel være grunn til å likestille midler som ble ervert som ble ervert *under* et forutgående samliv, uten å være ervert ved arv eller gave, eller ved bruk av midler som ektefellen hadde *før samlivet* var etablert, med midler som er ervert på tilsvarende måte under *ekteskapet*...”

Eeg la også til grunn Rt.1999 s.177 som et grensetilfelle på dette spørsmålet. Han mente videre at ”urimeligheter” ved en likedeling av slike midler kan andre ledd gjøres gjeldende.

Med tanken på hvor vanskelig det kan være å finne frem til hvem som eide de forskjellige eiendelene etter et langt samboerskap syns jeg av rettekniske hensyn det er enklere at

⁵⁴ NOU 1987:30 s.79

⁵⁵ Lødrup og Sverdrup(2004), s.268

⁵⁶ Eeg (2006)s.304

skjevdeling ikke skal kunne kreves i slike tilfeller, jfr. bevisvilkåret i dommen i Rt.2001 s.1434 der førstvoterende la til grunn at det kreves ”alminnelig bevisovervekt.”⁵⁷

Nå til dags er det ikke uvanelig at forelder eller andre slektninger til den ene ektefellen er med på å yte en innsats i tilknytning til den felles boligen ektefellene eier. F. eks der huset blir pusset opp eller det bygges et nytt garasjeanlegg i tilknytning til boligen. Spørsmålet blir om slik form for innsatsen er en ”gave” til den ene ektefellen og kan da kreves skjevdelte etter første ledd eller om det er en ”gave” til begge ektefellene slik at skjevdeling ikke kan kreves. I utgangspunktet etter gjeldende rett så omfatter begrepet ”gave” slike former for ytelser, jfr. det jeg skrev om gavebegrepet overfor.

Denne problemstillingen var oppe til avgjørelse i Lagmannsretten og det finnes ca 20 dommer av dette. I lagmannsretten i 2005⁵⁸ gjaldt saken et krav om skjevdeling for den innsats mannens foreldre hadde ytet under oppføringen av boligen. Kravet førte ikke frem da dette etter en konkret vurdering ble ansett for å være en gave til begge ektefellene. Etter lagmannsrettens begrunnelse ”legges etter bevisførlene til grunn at B ikke var kjent med at A foreldre hadde besluttet at deres innsats skulle være en gave til sønnen alene, verken på tidspunktet for gaveløftet eller senere under samlivet...”

Etter min mening bør § 51(1) ikke omfatte slike typer ytelser som ”gave”. Det vil være vanskelig bevismessig. F. eks kan det være vanskelig å regne ut hvor mange timer som har gått med til utførelse av ytelsen, og beregningen av verdien for denne innsatsen. Og siden

⁵⁷ Rt.2001 1434, s.1439-1440

⁵⁸ LA-2005-187582

det er ”verdien som tilføres boligen” som kan være gjenstand for skjevdeling og ikke ”innsatsens verdi” fra giveren må en slik verdifastsettelse bero på skjønn. Noe som vil være vanskelig etter min mening. Det er også veldig urettferdig og lite hyggelig hvis slik form for innsats skal betegnes som ”gave” og dermed være grunnlag for skjevdeling. Det er vanlig at man får hjelp med det ene og andre fra sine foreldre uten at det holdes oversikt over hva og hvor mye. Ved ekteskapets brudd kan det lett for den ektefellen som har fått en slik ytelse fra sine foreldre og påberope seg skjevdeling. Og i tilfeller der skilsmissen har vært av det dårlige slaget, f. eks mye bitterhet, sinne osv kan det være lett for foreldrene til den ektefellen som har påberopt seg skjevdeling å være partisk. Foreldrene kan påstå at en ytelse som i utgangspunktet var tiltenkt begge ektefellene egentlig var en gave til den ene ektefellen. Hvis foreldrene absolutt skal anse ytelsen som en gave spesifisert bare til den ene ektefellen, kan dette opprettes etter reglene om særøie etter min mening.

2.1.2 Kriteriet ”klart føres tilbake til”

Etter gjeldende rett er det ”verdier som klart kan føres tilbake til” som kan kreves skjevdelt.⁵⁹

Det ligger i ordlyden to vilkår. For det første forutsetter det at bevisvilkåret er oppfylt, jfr. ”klart”. Og for det andre må det foreligge et tilbakeføringsvilkår, jfr. ”føre tilbake til.”

Lødrup og Sverdrup uttalte at ”det må kunne konstanteres en forbindelse mellom verdier på

⁵⁹ El.§ 59 (1)

skiftepunktet og den opprinnelige skjevdelingsposten...”⁶⁰.F. eks der den ene ektefellen hadde et verdifullt maleri ved ekteskapsinngåelsen og denne fortsatt er i behold ved skjæringstidspunktet. Skjevdeling kan dermed kreves.

Tilbakeføringsvilkåret - ”føre tilbake til”

Der den opprinnelige skjevdelingsposten er i ”*behold*” på ektefellens hånd ved skjæringstidspunktet,⁶¹ er det ingen tvil om at det finnes verdier som kan tilbakeføres til den opprinnelige skjevdelingsposten. Eksempelvis der ektemannen har arvet en hytte, som han fremdeles eier på skiftetidspunktet. Han har da rett til å holde verdien av hytta utenfor delingen etter § 59(1).⁶²

Ombytningsprinsippet

En problemstilling som oppstår er i tilfeller hvor den opprinnelige skjevdelingsposten underveis i ekteskapet har blitt ombyttet til noe annet. Dette kan skje en eller flere ganger. Det oppstår da spørsmål om den opprinnelige skjevdelingsposten rent faktisk er i behold eller er ombyttet til andre eiendeler som finnes hos ektefellen på skjæringstidspunktet. F. eks der arvegods har blitt ”*ombyttet*” til andre eiendeler som ektefellen eier på skiftetidspunktet. Etter gjeldende rett finnes det fremdeles verdier som kan ”føres tilbake til” arvegodset. Ektemannen har f.eks. solgt en båt han har arvet fra tanta si og

⁶⁰ Lødrup og Sverdrup (2004) s.261

⁶¹ El. § 60

⁶² NOU 1987:30 s.83-84

salgssummen er investert i et feriested. Feriestedet er fortsatt i behold ved skjæringstidspunktet. Det er dermed gjenstand for skjevdeling.

I dette tilfellet har forarbeidet lagt til grunn et såkalt ”ombytningsprinsipp” og uttalte:⁶³

”For det første kan nevnes de såkalte *sammenblandings- eller surrogattilfellene*.

Hvis eksempelvis hustruens aksjer er solgt og salgssummen er investert i en fritidsbolig, vil skjevdelingsregelen nå omfatte denne. På samme måte bør situasjonen hvor det er kontanter som er brukt til investeringen eller andre eiendeler som er byttet om til nye ting...”

I den juridiske teori er det enstemmighet i dette,^{64 65 66}

I rettspraksis, jfr. Rt.2001 s.1434 har de også lagt til grunn et ”ombytningsprinsipp” ved vurdering av skjevdelingsgrunnlaget på skjæringstidspunktet.⁶⁷

Retten til skjevdeling er i behold uavhengig av antall ombytninger. Forutsetningen er at bevisvilkåret jfr. ”*klart*” må være oppfylt. Men hvis det har skjedd mange ombytninger, kan det lett oppstå usikkerheter til hva som faktisk har skjedd. Dette resonnementet la flertallet til grunn i Rt.2001 s.1434 ved at skjevdelingskravet falt bort fordi de ulike

⁶³ NOU 1987:30 s.83-84 ot.prp.nr.28 s.68

⁶⁴ Lødrup og Sverdrup (2004) s.261

⁶⁵ Holmøy og Lødrup(2001)s.393.

⁶⁶ Eeg (2006) s.3341-343

⁶⁷ Rt.2001 1434, s.1438

ombytningene gjennom alle årene ikke ”klart” kunne spores. Som nevnt er dette et spørsmål om bevisvilkåret som behandles nedenfor.

Differanseprinsippet

Tone Sverdrup har drøftet et prinsipp der vurderingene i henhold til ”føre tilbake til” kunne være en mer ”*abstrakt differansevurdering*.” Om dette ble det uttalt: ” Der ektefellens faktiske formuesstilling ble sammenlignet med en hypotese hvor den opprinnelige skjevdelingsposten tenkes bort. Forskjellen mellom faktisk og hypotetisk formuesstilling anses da for å kunne 'føres tilbake til' skjevdelingsposten...” F. eks kan man se dette i erstatningsretten når det skal regnes ut hvor mye en person skal få erstattet i tilknytning til tapt arbeidsinntekt for fremtiden i forhold til den inntekten vedkommende hadde. Et annet eks er når den ene ektefellen hadde 100.000,- med seg inn ved ekteskapsinngåelsen. Ved skjæringstidspunktet klarer man ikke å påvise det klart hvor mye som kan føres tilbake til dette beløpet, men man kan ”konstatere” at ektefellen hadde et større beløp til rådighet enn det vedkommende ville ha hatt dersom beløpet på 100.000,- ikke hadde eksistert på skjæringstidspunktet. Skjevdelingsretten vil da ikke være knyttet til eiendeler, men hvordan ”formuen” gjennom ekteskapet har utviklet seg.

Men Sverdrup konkluderte med at både ordlyd, forarbeider og retts tekniske hensyn taler mot å legge en slik differansevurdering til grunn.

Når det gjelder rettspraksis la mindretallet i Rt.2001 s.1434 til grunn en ”modifisert differansevurdering” i sin drøftelse. Mer om dette under punkt bevisvilkåret.

Konklusjon

For å kreve skjevdeling må det etter gjeldende rett foreligge et tilbakeføringsvilkår.

Verdien på skjæringstidspunktet må ”føre tilbake til” den opprinnelige skjevdelingsposten.

Ved situasjoner der den opprinnelige skjevdelingsposten har blitt ombyttet en eller flere gange legges en ”ombytningsprinsipp” til grunn.

Bevisvilkåret - ”klart”

Etter gjeldende rett setter loven et krav om at verdier som skal skjevdeles ”klart” må kunne føres tilbake til den opprinnelige skjevdelingsposten. Kravet er strengt pga ”rettstekniske hensyn”. Og pga at det ikke skal oppstå forsinkelser og fordyre oppgjørene. Dette betyr at der faktum om faktiske forhold er uklar eller om det foreligger tvil kan ikke ektefellen kreve skjevdeling. Den som krever skjevdeling har dermed ”bevisbyrden”. Dette la forarbeidet til grunn der flertallet i Ekteskapsutvalget uttalte:⁶⁸

”For ytterligere å redusere mulighetene for uklarhet og tvister i forbindelse med hva som kan være gjenstand for skjevdeling, vil flertallet presisere at det er den ektefelle som krever verdier tatt forlods, som har bevisbyrden for at vilkårene for skjevdeling er til stede...”

Dette la også Departementet til grunn.⁶⁹

⁶⁸ NOU 1987:30, s.83-84 ot.prp.nr.28 (1990-1991), s.68

⁶⁹ Ot.prp.nr.28 (1990-1991), s.68

Hvis det uklart når det gjelder faktum, f. eks hvorvidt det har skjedd flere ombytninger, om arvepengene er skudd inn i fellesbolig osv ”skal tvilen gå ut over den som har krevd skjevdeling.”^{70 71}

Spørsmål om bevisvilkåret oppstår både ved ”fastlegging av de tre skjevdelingspostene og ved kravet om tilbakeføring til en slik post,”⁷² jfr. Rt.2001 s.1434.

Hvor tung er bevisbyrden?

Forarbeidene er tause om hvor tung bevisbyrden er. Men når hensikten er ”å redusere antall tvister,” taler det for at man stiller forholdsvis store krav til beviset. Dette ser ut til også å være i tråd med rettspraksis, men svaret er ikke entydig.

Ifølge ordlyden kreves det mer enn vanlig ”sannsynlighetsovervekt”. Dette kommer frem i NOU 1987:30 s.130 jfr. ot.prp.(1990-1991) s. 121. For den praktiske anvendelsen av skjevdelingsregelen er det viktig å finne ut av hvilket innhold beviskravet har.

I Rt.2001 s.1434 var det en komplisert sak. Hovedtrekkene i saken var en salgssum for en bolig som den ene ektefellen hadde med ved ekteskapsinngåelsen ble benyttet til nedbetaling av lån som dels hadde gått til forbruk og dels til investering.

⁷⁰ Lødrup og Sverdrup (2004)s.263

⁷¹ Holmøy og Lødrup (2001) s.394-395

⁷² Lødrup og Sverdrup (2004)s.264

Hovedproblemstilling i saken var om ”nettoverdien” A hadde i huset i kommune X ved ekteskapsinngåelsen i 1973 ”klart kunne føres tilbake til” nettobeløpet på 998.486,- i 1999?

Saksforholdet i Rt.2001 s.1434 var som følger:

Hustruen A eiet boligeiendommen i kommune X som hun hadde med seg ved ekteskapsinngåelse med B i 1973. Eiendommen var finansiert delvis med hennes egne midler og med lån.

I 1992 hadde ektefellene kjøpt en annen leilighet for 185.000,- i kommunen Z siden mannen B pendlet til og fra denne kommunen pga jobb. Dette kjøpet finansierte de med lån fra bankene X og Y. Leiligheten i kommune Z ble deretter solgt i 1994 og salgssummen på 270.000,- ble investert i en ny og større leilighet i samme kommune. Dette kjøpet ble også delvis finansiert med lån i Sparebank X og Y.

Boligeiendommen i X Kommune ble solgt i 1995, og salgssummen på 550.000,- brukt til å innfri lånet i Sparebank X og Y. Restgjeld i bankene ble etter dette på 78 164 kr.

I 1995 bestemte ektefellene seg for å flytte fra kommune X til Z og kjøpte i den anledningen en boligeiendom i Z for 1 580 000,-. Leiligheten som ble kjøpt i 1994 ble solgt. Salgssummen ble benyttet til å betale ned restgjelden i Sparebank X og Y på 78.164,- og til nedbetaling på det nye boliglånet i kommune Z.

Paret søkte om separasjon i februar 1999. De solgte da boligen i kommune Z i april 1999 og satt igjen med et nettobeløp på 998.486,-. A krevde å holde dette beløpet utenfor deling med hjemmel i § 59(1).

Herredsrettens kom frem til at ”det hadde funnet sted en ombytning av verdier, og at det måtte anses klart at nettoverdien som A hadde da hun inngikk ekteskapet, kunne gjenfinnes i salgssummen for eiendommen i Z...”⁷³

Lagmannsretten kom frem til at vilkårene for skjevdeling etter el. § 59(1) ikke var til stede. A påanket dermed lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjaldt ”bevisbedømmelsen og rettsanvendelsen.” Det var dissens i Høyesterett (3-2).

Flertallet i Høyesterett kom frem til anken ikke kunne føres frem siden bevisvilkåret ikke var oppfylt. Førstvoterende uttalte at ektefellen ”ikke klart har sannsynliggjort den formuesverdi hun hadde da ekteskapet ble inngått i 1973, kan gjenfinnes på skjæringstidspunktet i hennes rådighetsdel...”⁷⁴

Flertallet benyttet ombytningsprinsippet ved vurderingen om nettoverdien av huset i X kommune var i behold ved skjæringstidspunktet. Og når det gjaldt bevisvilkåret la de til grunn i sin drøftelse ordlyden ”klart” og forarbeidet. Siden A ikke klarte å bevise faktum godt nok var det tvil i faktum noe som førte til at A ikke fikk medhold i skjevdeling.⁷⁵ Dommen gir retningslinjer når det gjelder hvor stor sannsynlighet Høyesterett legger i kriteriet ”klart”.

⁷³ Rt.2001 1434 s.1436

⁷⁴ Rt.2001 1434 s.1441

⁷⁵ Ot.prp.nr.28 (1990-1991) s.68.

Mindretallet kom frem til at vilkårene for skjevdeling forelå. Mindretallet fant at denne verdien kunne ”påvises” i 1995, da boligen i X kommune ble solgt. Som begrunnelse til bevisvilkåret uttalte mindretallet:⁷⁶

”Etter min mening kan det ikke være avgjørende at ektefellene under hele ekteskapet hadde felles konto og fullstendig sammenblandet økonomi. Det kan heller ikke være avgjørende at eiendommen ble brukt som pantsikkerhet for lån de tok opp. Avgjørende må være om sammenblandingen av økonomien og felles forbruk har medført at verdien av den formue hun brakte inn i ekteskapet, ikke lenger ”klart” kan påvises...”

Mindretallet benyttet en ”modifisert differansevurdering” i henhold til tilbakeføringsvilkåret i sin begrunnelse:⁷⁷

”Når hele nettobeløpet i 1996 ble benyttet til nedbetaling av det nye boliglånet, førte dette til at ektefellene i 1999 fikk et større beløp til rådighet enn de ville ha fått om den formuen hun i 1973 brakte inn i ekteskapet, ikke hadde eksistert...”

Som nevnt overfor er det ikke rom for differansevurdering ved tolkningen av kriteriet ”føres tilbake til”.

⁷⁶ Rt.2001 1434 s.1442

⁷⁷ Rt.2001 1434 s. 1443-1444

Hjelpemiddel for å finne tilbake til skjevdelingsverdien

Den kompliserte saksgangen som man ser i Rt.2001 s.1434 er det ikke så ofte mye av i det praktiske liv. Det er ikke så store problemer å finne frem hva ektefellene faktisk eide da ekteskapet ble inngått, eller hva de har fått i gave eller arvet gjennom ekteskapet.

Selvangivelsen er et hjelpemiddel til å finne frem hva slags eiendeler hver enkelte ektefeller eier, gjeld, verdier på de forskjellige eiendelene osv. En stor ulempe mot å stole for mye på selvangivelsen er at den for de fleste i første rekke er viktig som ”grunnlag for å fastsette årets skattbare inntekter, med hensyn til formuen gir den bare en enkel status pr. 31.desember hvert år. Dersom det skjer store forandringer i ektefellers formueforestilling i løpet av året da ekteskapet ble inngått er selvangivelsen ikke noe særlig til hjelp.”⁷⁸ Som eksempel til illustrasjon blir huset til A solgt i november 2007. Fullt oppgjør og overtagelse skjer ikke før i mars året etter og i mellomtiden har A og B giftet seg i desember. Salget blir ikke registrert i selvangivelsen før i år 2008.

Når det gjelder arv eller gave kan man oppsøke skattefogden for opplysninger. Det ektefellen betalte i arveavgift i tilknytning til arven vil være et godt utgangspunkt for verdifastsettelse ved arveervert.

Når det gjelder tilfeller der en ektefelle får gaver, kan man få informasjon om gavens verdi fra gavegiveren under forutsetning at vedkommende fortsatt lever. Men noen ganger kan det være vanskelig å fastsette nøyaktig verdi dersom det har gått lang tid. Dermed kan det være vanskelig å oppfylle bevisvilkåret.

⁷⁸ Eeg (2006) s.363

Et annet hjelpemiddel som man kan bruke er grunnbokutskrift hos Statens kartverk.⁷⁹

Utskriften viser registreringer over fast eiendommer som er den typiske gjenstand for tvist i forbindelse med skjevdelingskravet. Ellers har man Brønnøysundregister.⁸⁰ Et register over motorvogner, foretak osv.

Tilfeller der det er vanskelig eller helt umulig å finne tilbake til den opprinnelige skjevdelingsposten

Mange ektefeller er ikke bevisst over hvordan økonomifordelingen de har i forholdet kommer til å si ved en eventuell skilsmisse. Ekteskap symboliserer ”felleskap” og mange tenker nok ikke over hva som er mitt og ditt. Ved en eventuell skilsmisse og saken havner i retten pga den ene ektefellen krever skjevdeling, så er som oftest bevisvilkåret sammenholdt med tilbakeføringsvilkåret som er den store problemstillingen i de fleste saker. Etter hvert som tiden går er det bevismessig vanskelig å finne tilbake til hva ektefellene har brukt pengene til, og hvor de opprinnelige skjevdelingspostene har tatt veien. Mange langvarige ekteskaper som man eksempelvis ser i Rt.2001 s.1434 har fullstendig sammenblandet økonomi der store verdier som hus, hytter og bil byttes flere ganger i løpet av forholdet. Eks salgssummen fra en arvet hytte på fjellet blir brukt til å kjøpe en ny bil og båt. Deretter selges disse tingene og summen blir investert i et hus i Spania osv.

⁷⁹ www.infolandet.no

⁸⁰ www.brreg.no

I tilknytning til bevisvilkåret oppstår det spørsmål hvilke ”konkret beviskrav som stilles der det er uklart om den opprinnelige skjevdelingspost rent faktisk er skutt inn eller ombyttet i eiendeler som finnes på skjæringstidspunktet.” Ved en skilsmisse ligger som nevnt ”bevisbyrden” hos den ektefellen som krever skjevdeling. Men det betyr ikke at den ”konkrete pengestrømmen må følges i detalj gjennom alle ombytninger. Prinsippet om fri bevisbedømmelse gjelder også her, og dommerne kan være overbevisst om at verdiene finnes hos ektefellen, selv om ikke alle ombytninger kan dokumenteres fullt ut.” Dersom det forlanges til punkt og prikke på hva som har skjedd med skjevdelingsverdiene, eks at alle kvitteringer skal være i behold. Kan det føre til uheldig ”favorisering” av ektefeller som tar vare på sine kvitteringer og på den måten kan ”dokumentere” eksakt alt som har skjedd i forhold til sin formue gjennom ekteskapet.⁸¹

I utgangspunktet er dette et bevisspørsmål siden spørsmålet blir om ”verdien” på skjæringstidspunktet ”klart” kan sies og ”føre tilbake til” den opprinnelige skjevdelingsposten. Men fordi det noen ganger er vanskelig å finne frem til absolutt alle sidene ved faktum, blir det spørsmål om hvilke vurderinger i henhold til tilbakeføringsvilkåret som skal legges til grunn ved fastlegging av skjevdelingsgrunnlaget. Eks der huset som den ene ektefellen hadde med seg ved ekteskapsinngåelsen blir solgt og salgssummen blir satt inn på en konto der lønnen også går inn. Pengene på kontoen blir senere, forbrukt, investert osv. Det blir vanskelig og finne tilbake til hvilken av ”lønnspengene” (grunnlag for likedeling) eller pengene fra hussalget (grunnlag for skjevdeling) har gått til forbruk eller investering. I slike tilfeller der penger ikke kan

⁸¹ Lødrup og Sverdrup (2004) s.264

etterspores konkret ”kan det ikke alene begrunne at skjevdelingsretten er tapt. Faktum er avklart så langt det er mulig, og det bør ikke stilles strengere krav til bevis enn det som teoretisk sett kan oppfylles...”⁸²

I forarbeidene åpnes det for en ”skjønnsmessig vurdering”. Flertallet i utvalget uttalte:⁸³

”Hvor det hersker uklarhet omkring de faktiske forhold, eller hvor en rekonstruksjon av eiendelens av eiendelens skjebne ikke lar seg gjennomføre, må man falle tilbake på likedelingsreglene eller en skjønnsmessig skjevdeling. Flertallet finner derfor at en realistisk innstilling til disse problemene ikke skulle tilsi at retts tekniske grunner gjør det nødvendig å forkaste regelen dersom den materielt sett anses som den beste...”

Det kommer ikke klart frem hvordan man skal forstå dette.

I den juridiske litteratur mente Lødrup og Sverdrup at en ”skjønnsmessig vurdering” kunne forligge der skjevdelingsposten ”konkret ikke kunne spores”. Tilbake til eks som er illustrert overfor der man ikke finner tilbake til hva som er salgssummen fra boligsalget eller hva som er ”lønnskronene”. Lødrup og Sverdrup konkluderte med at i slike tilfeller vil det foreligge en ”forholdsmessig fordeling.”⁸⁴

⁸² Lødrup og Sverdrup (2004) s.265

⁸³ NOU 1987:30, s.83-84 Ot.prp.nr.28 (1990-1991), s.68

⁸⁴ Lødrup og Sverdrup(2004)s.265

Holmøy og Lødrup mente at forarbeidet ga rom for ”skjønnsmessig skjevdeling” og uttalte:⁸⁵

”Alternativet er at det er tilskrekkelig og konstantere at ervervet har ført til en øket rådighetsdel også på skiftetidspunktet, og at forloddskravet begrenset slik at det klart ligger innenfor denne verdiøkning. Et generelt krav om en mer konkret rekonstruksjon av hvor midlene har tatt veien, ville føre til en vesentlig innskrenking i skjevdelingsregelens praktiske anvendelsesområde, og utelukke skjevdeling i en grad som neppe ville være forenelig med lovens formål...”

Egg mente at uttalelsen i flertallet i Ekteskapsutvalget⁸⁶ er ”uklar og selvmotsigende.” Han tolket det slik at dersom kriteriet ”klart” i § 59 (1) ikke er oppfylt så finnes det to andre mulige løsninger. Der den generelle regelen må være enten ”likedeling” eller ”skjønnsmessig skjevdeling.” Men uten at man i forarbeidene ønsket konkret å ta stilling til dette. Han mente det er imidlertid å forstå uttalelsen slik at det fra sak til sak må tas stilling til om ”skjevdelingskravet bør falle bort i sin helhet, eller fastsettes skjønnsmessig...” Egg påpekte at det er en viss motstrid mellom på den ene siden å oppstille et ”klarhetskrav”, og på den andre siden åpne opp for ”skjønnsmessig beregning”.⁸⁷

⁸⁵ Holmøy og Lødrup (2001) s.396

⁸⁶ NOU 1987:30, s.83-84

⁸⁷ Egg (2006),.364-365

Frantzen mente det var rom for å fastsette skjevdelingskravet ”skjønnsmessig” hvis det forelå ”uklarhet om den opprinnelige formuesverdien er i behold.”⁸⁸

Flertallet i Rt.2001 s.1434 drøftet som nevnt om det var plass for ”skjønnsmessig vurdering” i dommen. Men konkluderte med at lovteksten ikke ga støtte for dette, jfr. ”klart”. Flertallet la til grunn ”ombytningsprinsippet” ved drøftelse av tilbakeføringsvilkåret. Mindretallet la til grunn en ”skjønnsmessig beregning” ved sin ”differansevurdering” og la til grunn forarbeidet.^{89 90}

Konklusjon

For å kreve skjevdeling må det etter gjeldende rett foreligge et bevisvilkår, jfr. ”klart”. Det kreves ”sannsynlighetsovervekt”. Rettsgrunnlaget er forarbeidet, lovtekstens ordlyd og Rt.2001 s.1434. Når det gjelder spørsmål om ”skjønnsmessig” vurdering er gjeldende rett må svaret etter en tolkning være nei. Som nevnt mente forarbeidet og den juridiske litteratur at det var rom for ”skjønnsmessig” vurdering. Rt.2001 s.1434 og lovens ordlyd ”klart” taler imot dette. Som man ser er det motstrid mellom lovens ordlyd og forarbeid. Helgesen mente at ved slike tilfeller kan det være grunn til å følge lovteksten. Dette av hensyn til de som ikke har lovforarbeid tilgjengelige.⁹¹ Det at Høyesterett har drøftet at det ikke foreligger ”skjønnsmessig” vurdering tillegges også vekt.

⁸⁸ Frantzen, FAB-2006-nr.04, s.257

⁸⁹ Rt.2001 1434, s.1439 og 1442-1443

⁹⁰ NOU 1987:30, s.83-84

⁹¹ Helgesen(2005)s. 73-74

De lege ferenda – rettspolitiske vurderinger

Etter min mening med hensyn rimelighet bør det være åpent for skjønn ved vurdering av om det foreligger et skjevdelingskrav. Selv om vedkommende ikke har full ”rekonstruksjon” av eiendelenes verdi. Særlig bør dette gjelde ved langvarige ekteskaper hvor slike problemer lett kan oppstå, jfr. Rt.2001 s.1434. Folk gifter seg senere enn før etter lange samboerskap. Begge partene har ofte felles bolig eller eiendeler av store verdier sammen før ekteskapsinngåelse. Det kan ofte være uklart hva den enkelte eier ved ekteskapsinngåelse etter en lang samboerskap pga en sammenblandet økonomi og ulik arbeidsfordeling i hjemmet. Det er mange som også inngår annen gangs ekteskap og har dermed som regel formue og gjeld fra før.

De fleste ektefeller har en sammenblandet økonomi. Og det kan derfor etter mange års ekteskap være vanskelig å vurdere om formue som stammer fra før ekteskapet eller om formue mottatt ved arv eller gave er i behold. I tillegg kan det være vanskelig å fastsette verdiene av disse eiendelene. Særlig gjelder dette ved ”*samenblandings- eller surrogattilfellene*” der formue også er delvis finansiert med likedelingsmidler og skjevdelingsmiddel.

Med tanken på hvor vanlig skilsmisse og andre gangs ekteskap det er nå til dags har de fleste i bakholdet at det er viktig å samle på kvittering og papirer av viktighet for en eventuell senere skilsmisse. Dersom dommeren ikke ”favoriserer” den ektefellen som samler på kvitteringer og papirer av viktighet, og som kan lett godtgjøre hva som har skjedd med sin formue gjennom alle årene i ekteskapet vil dette være urimelig etter min mening.

Etter statistikk å dømme har tallene stabilisert seg når det gjelder skillsmisse og separasjons de siste år.⁹² Dette kan tyde på at skjevdelingsreglene er fortsatt for vanskelig å praktisere og folk tenker seg om før de eventuelt skille seg. Men det er uheldig at folk skal kvie seg for å skilles med tanken på hvor strengt eks bevisvilkåret er. Og dermed må de leve i et forhold de mistrives i eller eventuelt gi seg fra retten med det de i utgangspunktet har krav på.

Men på en annen side så bør ikke ”vurderingskriteriet” ved et skjevdelingskrav være basert på skjønn. Tilbake til eks nevnt overfor der salgssummen fra boligen som den ene ektefellen hadde med seg ved ekteskapsinngåelsen blir satt inn på en konto der også lønnspengene gikk inn. I dette tilfellet blir det alt for vanskelig ”skjønnsmessig” å fastsette hva som er salgssum pengene (grunnlag for skjevdeling) og hva som er lønnspengene (grunnlag for likedeling) ved en eventuell senere investering i en ny bolig. Praktisk talt blir det umulig. Resultatet blir for tilfeldige

Etter min mening bør det opprettes et register på lik linje med en selvangivelse. Dette vil gjøre ting enklere i forhold til bevisvilkåret. I dette registeret skal det komme samlet frem hvilke formue hver av ektefellene hadde ved ekteskapets inngåelse, gave og arv som hver av ektefellene har mottatt under ekteskapet, samt verdier og eventuelt gjeld av dette. Og ved slutten av året påfører hver av ektefellene hvilke forandringer som har skjedd med disse midlene. Eks hytta har blitt solgt og salgspengene bli investert i en ny bolig. På denne måten har man alltid en oversikt om hva som faktisk har blitt forbrukt, ombyttet osv og

⁹² <http://www.ssb.no/emner/02/02/30/ekteskap/tab-2008-08-28-02.html>

bevisvilkåret blir da mer enklere å håndtere. Hvis dette forslaget blir lovpålagt og utviklet på samme måte som en selvangivelse, kan det være realistisk å innføre en slik metode. Mer om dette nedenfor.

2.2 Noen problemstillinger i det praktiske liv i henhold til kriteriet ”klart føre tilbake til”

2.2.2 Forbruk

Vilkåret ”føre tilbake til” innebærer etter gjeldende rett at en ektefelle ikke kan kreve skjevdeling etter § 59(1) for verdier som er ”forbrukt”. Eks der et dyrt maleri blir brakt inn av den ene ektefellen ved ekteskapsinngåelsen. Denne blir senere solgt og pengene blir brukt på en ferie reise til Spania. Etter ordlyden i lovteksten finns det da ingen ”verdier” ved skjæringstidspunktet som kan ”føre tilbake til” maleriet. Dettet la også Ekteskapsutvalgets flertall, Departementet og Justiskomiteen uttrykkelig til grunn:⁹³

”Videre har vi det tilfelle hvor eiendeler er forbrukt. Et forbruk kan ha gått til å tilfredsstille den enes spesielle behov, eller vært til familiens felles beste. Uansett hva midlene har gått til, taler de beste grunnene her for at skjevdeling for verdiene ikke bør skje. Dette er også antatt å være gjeldende rett, selv om det ikke finnes noen klare rettsavgjørelser her...”

Slik så også Holmøy: ”så langt verdiene er forbrukt, eller gått til grunne uten noe nytt er kommet isteden, vil det ikke være grunnlag for skjevdeling...”⁹⁴Også Lødrup og Sverdrup.⁹⁵

⁹³ NOU 1987:30 s.83

⁹⁴ Holmøy (1997) s.26. også Sverdrup FEST (2002) s.687

En problemstilling som reier seg er i situasjoner der den opprinnelige skjevdelingsposten har blitt forbrukt, men i påvente av at nye aktiva kommer til. Sverdrup mente at det normalt ikke hadde noe betydning i slike situasjoner, men viste til at det var plass for unntak og uttalte:⁹⁶

”Noen modifikasjoner ombytningsprinsippet kan imidlertid tenkes uten at dette bringer oss over i en differansevurdering, særlig der skjevdelingsposten er benyttet som *kortvarig mellomfinansiering* av forbruk. Arven forbrukes f. eks i påvente av et lånebeløp eller en større lønnsutbetaling som ektefellen *vet* vil bli disponibel om kort tid. Her er lånebeløpet mv. den direkte foranledningen til forbruket – og ikke arven...”

Det finns tilfeller der de ”*opprinnelige eiendeler er forbrukt, men hvor nye har kommet til*”. Denne problemstillingen ble diskutert i forarbeidet.⁹⁷ Flertallet i Ekteskapsutvalget tok utgangspunktet i en bankkonto der det på skjæringstidspunktet stod 63.000,-, mot 50.000,- som ektefellen hadde arvet. Under ekteskapet hadde beløpet på kontoen variert mellom 10.000 og 100.000. Grunnen til dette var innskudd og uttak gjennom alle årene. Utvalgets flertall diskuterte om ektefellen hadde et ”ubetinget krav” på å få de 50.000,- holdt utenfor likedelingen. Utvalget mente der det første uttak førte til at kontoen reduserte til 10.000,-,

⁹⁵ Lødrup og Sverdrup(2004) s.262

⁹⁶ Sverdrup FEST (2002) s.687, jfr. s.684-685, jfr. Lødrup og Sverdrup (2004) s.262

⁹⁷ NOU 1987:30 s.83

og det deretter ble satt inn penger som skulle være grunnlag for likedeling eks lønn, er det i utgangspunktet bare de 10.000,- som kan "føres tilbake til" de opprinnelige 50.000,-, forutsatt at disse 40.000,- er blitt "forbrukt." De kom frem til at i slike tilfeller kunne det imidlertid ikke være aktuelt å si at vedkommende "fullt ut har krav på å få uttatt verdier som svarte til hva vedkommende hadde da ekteskapet ble inngått." Flertallet i utvalget var i tvil om denne løsningen, men Justisdepartementet tok et klart standpunkt og uttalte:⁹⁸

"Departementet vil presisere at delingen i prinsippet må følge de retningslinjene som er fastlagt overfor. Dreier det seg om rent forbruk, faller skjevdelingsretten bort. Er det derimot tale om en ombytting av formuesgodet, må ektefellen kunne unnta fra deling de verdier som klart kan tilbakeføres til arvegods..."

Holmøy og Lødrup mente at utgangspunktet for skjevdelingskravet var på 50.000,-. Unntak der reduksjonen til 10.000,- skyldes forbruk.⁹⁹

Eeg mente at den laveste saldoen under ekteskapet var maksimalt det som kunne kreves skjevdelt, altså 10.000,-¹⁰⁰

⁹⁸ Ot.prp.nr.28 (1990-1991), s.121

⁹⁹ Holmøy og Lødrup (2001) s. 393

¹⁰⁰ Eeg (2006)s.358

Konklusjon

Etter gjeldende rett kan man ikke kreve skjevdeling for ”midler som er forbrukt”, jfr. tilbakeføringsvilkåret.

De lege ferenda – rettspolitiske vurderinger

Etter min mening bør retten være slik at hver av ektefellene bør opprette hver sin egen skjevdelingskonto. Dette ville være mer enkelt i forhold til bevisvilkåret og tilbakeføringsvilkåret. Særlig ved tilfelle med bankkontoer der både skjevdelingsmidler og likedelingsmidler er sammenblandet. I en situasjon med skjevdelingskonto setter hver av ektefellene inn det de har mottatt av kontanter etter § 59 (1). Eks penger fra et arveoppgjør, penger som stammer fra et hyttesalg som den ene hadde med seg ved ekteskapsinngåelsen osv. De pengene som står på denne kontoen kan alltid kreves skjevdelt under forutsetning at vilkårene for skjevdeling foreligger. Eks ved ekteskapsinngåelsen hadde den ene ektefellen med seg et sparebeløp på 20.000,- og disse blir satt inn på en skjevdelingskonto. Underveis i ekteskapet får vedkommende en arv på 100.000,-. Som også settes inn på skjevdelingskontoen. Senere setter ektefellen inn 1 mill som stammer fra et hussalg som vedkommende hadde med seg inn ved ekteskapsinngåelse. Saldoen på kontoen ved skjæringstidspunktet var på 1,120 000,-. Dette kan ektefellen kreve skjevdelt forutsatt at disse pengene ikke har blitt forbrukt. Har f. eks ektefellen brukt 500.000,- fra denne skjevdelingskontoen som innskudd på et nytt hus som ektefellene har kjøpt kan dette kreves skjevdelt under forutsetning at vilkårene etter første ledd er oppfylt. Og har 50.000,- blitt brukt til en familietur til USA er disse pengene forbrukt og kan dermed ikke

kreves skjevdelt. Alle aktiviteter i tilknytning til skjevdelingspostene vil være registrert på denne skjevdelingskontoen.

Ektefellen har godtatt at skjevdeling ikke kan kreves ved tilfeller der pengene stammer fra skjevdelingsmidler og disse har gått inn i en felleskonto for å dekke forbruk, betaling av utgifter osv.

Med en slik såkalt skjevdelingskonto blir det et stykke på vei klart skille av hva som er likedelingsmidler og hva som er skjevdelingsmidler etter min mening.

En slik opprettelse av konto vil føre til rådgivning fra bankens side. Noe som vil føre til at ektefellene er mer bevisst over hvilke rettigheter de har ved en eventuell skilsmisse. Mer om dette nedenfor.

2.2.2 Verdforandring og verdiberegning

Som nevnt er skjevdelingsgrunnlaget et ”nettokrav”. Men når man skal regne ut skjevdelingskravet er gjeldende rett utgangspunktet på grunnlag av eiendelens ”*aktuelle verdi*” ved skjæringstidspunktet.^{101 102 103}

Endringer i tilknytning til eiendelens verdi skal tas med i betraktning ved beregningen.

¹⁰¹ Holmøy og Lødrup (2001) s.390

¹⁰² Lødrup og Sverdrup (2004), s.266

¹⁰³ El.§ 60

Det er vanlig at verdien på formuesgjenstander endrer seg fra år til år. I dette tilfellet oppstår det spørsmål om hvilken betydning verdiforandringene har når det gjelder ”beregning” av skjevdelingskravets størrelse.

I forarbeidet i delinnstilling II uttalte flertallet i Ekteskapsutvalget:¹⁰⁴

”Er eiendeler som skal skjevdeles gjenstand for verdiøkning ved ektefellene(e)s innsats under ekteskapet, vil verdiøkningen være gjenstand for likedeling. Det som skal skjevdeles er verdiene da ekteskapet ble inngått da gaven ble ytet, eller da arven falt. Skyldes derimot verdistigning innsats med midler som ellers er unntatt fra deling, tilfaller den selvsagt vedkommende ektefelle fullt ut. Situasjonen blir da som den vi har i dag hvor ektefellen forøker en særeiendom ved særeiemidler. På tilsvarende måte stiller det seg med verdiøkning som skyldes den alminnelige prisstigning...”

Justisdepartementet har også sluttet seg til dette:¹⁰⁵

Hvordan man skal ta verdiforandringer i betraktning må i utgangspunkt løses i lovens ordlyd ”føre tilbake til”. Med andre ord blir spørsmålet om verdiendringen kan sies og ha ”ført tilbake til” den opprinnelige skjevdelingsposten.

¹⁰⁴ NOU 1987:30 s.83

¹⁰⁵ ot.prp.nr.28 (1990-1991) s.67

Verdistigning av formuesgoder

Eiendeler uten gjeld

En eiendel som den ene ektefellen hadde med seg ved ekteskapsinngåelsen kan ha steget i verdi gjennom ekteskapet. Eks et hus som den ene ektefellen hadde med seg ved ekteskapsinngåelsen har steget fra 1 mill til 1.5 mill. Etter gjeldende rett er det ved slike tilfeller ”hensiktmessig” at det skilles mellom verdiøkning pga ektefellens ”innsats eller markedet.”^{106 107 108} Dette kommer også frem av forarbeidet.¹⁰⁹

Der huset har steget i verdi pga ”*ektefellenes innsats*” i form av at ektefellene har pusset opp badet og kjøkkenet som fører til at boligen har steget med 500.000,- kan verdistigningen som nevnt ikke kreves skjevdelt etter § 59(1). I dette tilfellet kan de 500.000,- ikke ”føre tilbake til” den verdien som ektefellen brakte med seg inn i ekteskapet, jfr. ot.prp.nr.28 (1990-1991) s.121 og Rt.2001 s.1434. Dette gjelder uavhengig hvem av ektefellen som har stått for oppussingen.

Eeg uttalte at ved en slik ”innsats” som begge ektefellene er med på å bidra bør en slik ”verdiskapende innsats” komme begge til nytte.¹¹⁰

Situasjonen blir annerledes der den ene ektefellen som i utgangspunktet hadde med seg boligen inn ved ekteskapsinngåelse og påkostningene har blitt utført med hans ”egne

¹⁰⁶ Lødrup og Sverdrup(2004) s.266.

¹⁰⁷ Hølmøy og Lørup (2001)s.390

¹⁰⁸ Eeg (2006), s.372 og 375-376.

¹⁰⁹ NOU 1987:30 s.83 ot.prp.nr.28 (1990-1991) s.67

¹¹⁰ Eeg(2006)s.374

skjevdelingsmidler.”^{111 112 113}F. eks ektefellen har arvet en pengesum på 200.000,- og dette beløpet blir brukt på oppussing av boligen som han hadde med seg ved ekteskapsinngåelsen. Stiger deretter boligen i verdi etter påkostningene fra 1.mill til 1.5 mill, kan verdiøkningen kreves skjevdelt etter § 59(1). Fordi verdistigningen kan ”føres tilbake til” den arvede pengesummen, under forutsetning at bevisvilkåret er oppfylt. I forarbeidet nevnes det at det skal ikke trekkes fra i verdien for de utgifter som er påløpt i forbindelse med ”*alminnelig vedlikehold*” på eiendommen. Disse utgiftene betraktes som forbruk. F. eks maling av huset hvert femte år for at det skal holde seg ved like.¹¹⁴

Hvis boligen som nevnt i eks overfor har steget i verdi pga ”svinginger i markedet” eller ”*alminnelig prisstigning*”^{115 116 117} kan verdistigningen på 500.000 mill ”føres tilbake til” verdien på 1 mill som ektefellen hadde med seg ved ekteskapsinngåelsen.¹¹⁸ Etter gjeldende rett kan verdiøkningen dermed kreves skjevdelt. Dersom eiendommen ikke har noe gjeld kan ektefellen kreve hele verdien på eiendommen inkludert verdistigningen skjevdelt.

¹¹¹ Lødrup og Sverdrup (2004) s.266

¹¹² Holmøy og Lødrup (2001) s.390

¹¹³ Eeg(2006), s.375

¹¹⁴ NOU 1987:30 s.83

¹¹⁵ Sverdrup, FEST-2002-pl-677, s.692-695

¹¹⁶ Rt.2004 s.108, avsnitt 19

¹¹⁷ Eeg (2006), s.376

¹¹⁸ NOU 1987:30 s.83

I situasjoner der den opprinnelige skjevdelingsposten blir ”ombyttet” til noe annet kan verdiøkning på denne også kreves skjevdelt.¹¹⁹ Tilbake til eks om huset som steg fra 1 mill til 1,5. Huset selges og det blir kjøpt en hytte og denne stiger i verdi pga ”marked eller alminnelig prisstigning”. Verdiøkningen av hytta kan ”føres tilbake til” huset.

Eiendeler med gjeld

Man har tilfeller hvor den ene ektefellen hadde med seg et hus ved ekteskapsinngåelsen og det var ”påheftet av gjeld”. Noen år senere har huset steget i verdi pga av ”svinginger i markedet eller alminnelig pristigning”. Eks der ektefellen hadde med seg en eiendommen med en verdi på 2 mill og gjelden var på 1 mill ved ekteskapsinngåelsen. Noen år senere stiger verdien på eiendommen og ved skjæringstidspunktet var den verdt 2.5 mill. Overfor har det blitt drøftet om at verdistigningen i dette tilfellet kan kreves skjevdelt. Neste spørsmål blir da hvordan skjevdelingskravet med verdistigningen skal ”beregnes”.

Løsningen kommer ikke frem av lovens ordlyd. I forarbeidet kan ektefellen som nevnt kreve skjevdeling av verdistigning så lenge det ikke skyldes ”ektefellen(e)s innsats”.¹²⁰

Videre kommer det frem i forarbeidet at ”gjeld som er pådratt i forbindelse med erverv av skjevdelingsmidler skal gå til fradrag ved beregningen av skjevdelingskravet.”¹²¹ Dette tyder på at løsningen skal beregnes etter den såkalte ”nettomodellen”.

I den juridiske litteratur har det har stått imellom ”nettomodellen” som forarbeidet la til grunn og en såkalt ”brøkmodell”. Fremgangsmåten med en ”nettomodell” var at man

¹¹⁹ Lødrup og Sverdrup(2004) s.266

¹²⁰ NOU 1987:30, s.83

¹²¹ NOU 1987:30, s.130

regnet ut skjevdelingskravets størrelse ved å ta nåverdien av skjevdelingseiendelen på skjæringstidspunktet minus gjelden som forelå på eiendelen ved ekteskapsinngåelsen. Tilbake til eks overfor utgjør skjevdelingskravet verdien på skjæringstidspunktet på 2,5 mill fratrasket gjelden på 1 mill ved ekteskapsinngåelsen. Skjevdelingskravet blir 1,5 mill. I dette tilfellet ser man at ektefellen får skjevdelt hele verdiøkningen på 500.000,-. Den andre regningsmåten er "brøkmodellen". Skjevdelingskravet regnes ut ved at man skal ta den "forholdsmessige delen" mellom verdi og gjeld på tidspunktet "da ekteskapet ble inngått". Den "forholdsmessig" andel man kommer frem til etter dette skal beregnes av "nåverdien" av eiendelen på skjæringstidspunktet. Tilbake til eks overfor så var verdien av eiendommen på 2 mill ved ekteskapsinngåelsen og gjelden var på 1 mill. Forholdstallet (brøkdelene) blir da $\frac{1}{2}$. Ved skjæringstidspunktet beregner man skjevdelingskravet ved at man tar det "forholdsmessige" andel på $\frac{1}{2}$ av 2.5 mill. Skjevdelingskravet blir 1 250 000,-. Man ser her at ektefellen får en "forholdsmessig" del av verdistigningen.

"Netto modellen" ble lagt til grunn av Lødrup og Holmøy, men de skiftet standpunkt til "brøkmodellen."¹²² Senere igjen skiftet Holmøy mening og tok avstand fra at "brøkmodellen" skulle være en generell løsning. Hun hevdet at den generelle løsningen måtte bli "nettomodellen", men anførte videre:¹²³

"Et forholdssynspunkt kan dog være begrunnet i enkelte tilfelle, som når gjelden har vært betydelig, og det har skjedd en vesentlig nedbetaling under ekteskaper..."

¹²² Holmøy og Lødrup(1994) s.366

¹²³ Hølmøy, LOR-1997, s.2829

I andre utgaven fra 2001 er "nettomodellen" lagt til grunn av Holmøy og Lødrup. De mente at "brøkmodellen" vil bli komplisert i praksis og av hensyn til dette foretrakk de "nettomodellen." De mente denne modellen er den "rimeligste" løsningen i situasjoner der eiendelen "faller i verdi" og modellen svarte til samme løsning som ved særeie. De mente "urimeligheter" en "nettomodell" måtte føre til kunne løses etter § 59(2).¹²⁴

Sverdrup la til grunn "brøkmodellen" og viser til mindretallets uttalelse i Rt.2001 s.1434¹²⁵ om verdiberegningen.¹²⁶

Eeg hadde et felles navn på "nettomodellen" og "brøkmodellen" og la til grunn en såkalt "netto inngangsverdi-modellen".¹²⁷

Frantzen var for "nettomodellen" og la til grunn at "rettsteknisk fordel ved nettomodellen" var at det ikke var nødvendig og beregne eiendommens verdi ekstakt ved ekteskapsinngåelsen. Og når det gjaldt gjelden i tilknytning til formuesgodet kan korrekte opplysninger innhentes i de fleste tilfellene.¹²⁸

¹²⁴ Holmøy og Lødrup (2001) s.391

¹²⁵ Rt.2001 1434, s. 1442-1443

¹²⁶ Sverdrup, FEST-2002-pl-677, s.693-694

¹²⁷ Eeg(2006), s.388

¹²⁸ Frantzen, FAB-2003-nr.04, s.230

Spørsmål om hvordan verdiøkningen skulle beregnes i tilknytning til formue som var beheftet med gjeld dukket først opp i Rt.2001 s.1434.

I utgangpunktet var hovedproblemstillingen i Rt.2001 s.1434 om bevisvilkåret var oppfylt. Men mindretallet konkluderte som nevnt at ektefellen kunne kreve skjevdeling og foretok dermed også hvordan skjevdelingskravet skulle beregnes. De la til grunn en ”forholdsmessigprinsipp” ved beregningen og uttalte:¹²⁹

”Etter min mening taler de beste grunner for å ta utgangspunkt i den del av verdistigningen som kan tilbakeføres til den forholdsmessige verdi ved ekteskapets inngåelse. Dette støttes for det første av skjevdelingsregelens formål: At en ektefelle skal kunne holde utenfor delingen verdier som kan tilbakeføres til verdier vedkommende brakte inn i ekteskapet. Dersom ektefellen godskrives hele verdistigningen, vil vedkommende oppnå avkastning av en høyere verdi enn den som ble brakt inn i ekteskapet. Dette vil gi en uheldig prioritering av ektefeller som bringer belånte gjenstander inn i ekteskapet...”

Siden det var mindretallet som konkluderte at skjevdelingskravet skulle beregnes med en ”forholdsmessig” del var betydning av dette begrenset som rettkilde.

Dette spørsmålet om hvordan verdiøkning skulle beregnes dukket også opp i Rt.2002 s.1596 der det ble slått fast det mindretallet la til grunn i Rt.2001 s.1434. Etter denne

¹²⁹ Rt.2001 1434, s.1443

dommen skulle verdiberegningen gjelde den ”forholdsmessige andel” ved ekteskapsinngåelsen.

Kort om saksforholdet i Rt.2002 s.1596:

Ektefellen B hadde med seg en boligeiendom ved ekteskapsinngåelse med A i 1991. Ved skilsmisse krevde B og få eiendommen skjevdelte etter § 59(1). Problemstillingen var om hvordan verdiøkningen skulle beregnes når boligen hadde delvis gjeld.

Ektefellen B hadde fått medhold i Bergen skifterett for sitt krav om å skjevdele eiendommen som hun hadde med seg ved ekteskapsinngåelsen. Kravet ble beregnet til ”den verdi som oversteg 270.000,-”. Skifteretten la altså ”nettomodellen” til grunn ved beregningen av skjevdelingskravet. Ektefellen A innga ”aksessorisk” motanke over verdiberegningen til Lagmannsretten. Lagmannsretten kom frem til samme resultat som skifteretten.

Beregningen av skjevdelingskravet vedrørende eiendommen ble anket av A til Høyesterett med påstand om at beregningen skulle følge ombytningsprinsippet med ”forholdsmessig” reduksjon. Samme prisnipp som mindretallet la til grunn i Rt.2001 s.1434.¹³⁰

Eiendommens verdi ved ekteskapsinngåelsen var på 1 900 000 kr. Av dette var gjelden på 982 252 kr. Den ”forholdsmessige” delen var da på 51,7 % ved ekteskapsinngåelsen (982 252/1 900 000). Høyesterett kom frem til at skjevdelingskravet skulle utgjøre 51,7 % av eiendommens nåverdi på skjæringstidspunktet. Det ble vist til at verken lovens ordlyd

¹³⁰Rt.2001 1434 s. 1442-1443

eller forarbeidene ga ”klare” holdepunkter for en bestemt løsning. Retten sluttet seg til mindretallsvotumet i Rt.2001 s.1434. Som nevnt begrunnes det i dommen at løsningen er utslag av en generell regel og at løsningen bygget ”på formåls – og systembetraktninger og andre reelle hensyn av generell karakter.”¹³¹

I Rt.2002 s.1596 påpekte førstvoterende også på at nedbetaling på lånet skyldes begge ektefellens ”innsats” under ekteskapet. Dersom ”nettomodellen” hadde blitt lagt til grunn ville den ektefellen som brakte med seg eiendommen inn i ekteskapet ”høste fordeler som i utgangspunktet kan føres tilbake til den andre ektefellenes innsats.”¹³²

Ved situasjoner der ektefellen mottar ”arv eller gaver fra andre enn ektefellen” kan det tenkes at midlene har gjeld på ervervetidspunktet. Eks der den ene ektefellen arver en eiendom til 1 mill og det hefter et lån på den til 500.000. Ved skjæringstidspunktet har verdien på eiendommen steget til 1.5 mill. Spørsmålet blir det samme som nevnt overfor, om verdistigningen skal beregnes etter ”nettomodellen eller brøkmodellen.” Man må også ved slike tilfeller skille mellom verdiøkning som skyldes ektefellenes ”innsats eller marked”. Svaret blir det samme som overfor. Den ”forholdsmessige” andelen blir lagt til grunn, altså 750.000,- kan kreves skjevdelte ($500.000/1 \text{ mill} * 1,5 \text{ mill}$).¹³³

¹³¹ Rt.2002 1596, s.1601-1602

¹³² Rt.2002 1596, s.1601

¹³³ Lødrup og Sverdrup (2004) s.266-267.

Verdifall av formuesgoder

Eiendeler uten gjeld

Eiendeler som ektefellene eier kan også falle i verdi. F. eks der ektefellen har arvet en bil etter sin bestefar og denne har falt i verdi fra 100.000,- til 70.000,- under ekteskapet. Eller en hytte som ektefellen hadde med seg ved ekteskapsinngåelsen har falt i verdi fra 1 000.000,- til 500.000,-. Ved disse tilfellene er det den ”*aktuelle nåverdien*” på skjæringstidspunktet som kan kreves skjevdelt.^{134 135} Under forutsetning at det ikke foreligger gjeld på eiendelene. Begrunnelsen er at det ikke finns større verdier enn den som foreligger på skjæringstidspunktet som kan ”føre tilbake til” den opprinnelige skjevdelingsposten. På skiftet skal bilen verdsettes til ”omsetningsverdi og verdsettelsen knyttes til tidspunktene som er nevnt i el. § 69(2).” Denne beregningen gjelder uavhengig om verdiendringen beror på markedet eller andre forhold.^{136 137} Skjevdelingskravet på bilen og hytta blir i utgangspunktet henholdsvis på 70.000,- og 500.000,-.

Eiendeler med gjeld

Men det finns tilfeller der eiendelene som faller i verdi også er ”*påheftet med gjeld*”. Spørsmålet blir om hvilken beregningsmodell man skal legge til grunn for å finne frem til hvor mye som kan kreves skjevdelt. Det kommer ikke frem i lovens ordlyd, forarbeider

¹³⁴ Lødrup og Sverdrup (2004) s.266

¹³⁵ Holmøy og Lødrup (2001) s.390

¹³⁶ Sverdrup, FEST-2002-pl-677, s.695

¹³⁷ Lødrup og Sverdrup (2004) s.266

eller rettspraksis om hvordan denne problemstillingen skal løses. Sverdrup mente løsningen som mindretallet kom frem til i Rt.2001 s.1434 altså en "forholdsmessig prinsipp" kunne også anvendes i situasjoner der det forelå verdifall av eiendelene og disse er "påheftet med gjeld."¹³⁸

Rt.2002 s.1596 slo fast verdiberegningen ved verdiøkning, det samme må antas og gjelde for verdifall. Dette betyr at man tar den "forholdsmessige" delen av verdien og gjelden av eiendelen på ervervstidspunktet eller ekteskapsinngåelsen. Den "forholdsmessig" andel man kommer frem til skal beregnes av nåverdien av eiendelen på skjæringstidspunktet. Tilbake til eks overfor så har bilen en gjeld på 20.000,-, og hytta har en gjeld på 400.000,-. Når man regner ut den "forholdsmessig" delen på ervervstidspunktet for bilen så blir det $1/5$ ($20.000/100.000$). Når det gjelder hytta blir den "forholdsmessig" delen ved ekteskapsinngåelsen på $2/5$ ($400.000/1\ 000\ 000$). Ved skjæringstidspunktet blir skjevdelingskravet henholdsvis 14.000,- ($1/5 * 70\ 000$) og 200.000,- ($2/5 * 500\ 000$).

Konklusjon

Etter gjeldende rett legger man til grunn en "forholdsmessig" prinsipp ved beregning av skjevdelingskravets størrelse der eiendelen er "påheftet med gjeld". Dette gjelder både ved verdiøkning og verdifall på eiendelen som en ektefelle hadde med seg ved ekteskapsinngåelsen, og ved arv eller gave som ektefellen har mottatt gjennom ekteskapet. Rettsgrunnlaget er Rt.2002 s.1596 som la vekt på reelle hensyn, formåls – og systembetraktninger og den juridiske litteratur som har akseptert "brøkmodellen".

¹³⁸ Sverdrup, FEST-2002, s.695-696

De lege ferenda – rettspolitiske vurderinger

Etter min mening bør ”brøkmodellen” som hovedregel legges til grunn slik som det er drøftet overfor. Men i situasjoner der ektefellen kan bevise at vedkommende har stått alene for direkte betjening og nedbetaling av lånet bør en ”nettomodell” legges til grunn.

Ved tilfeller der ektefellene betjener lån sammen på store formuer slik som hus lån, hytte lån osv. vil disse eiendelene ikke falle stort i verdi. Ulempen ved en ”brøkmodell” er at skjevdelingskravets størrelse er mindre i forhold til en ”nettomodell” ved et verdifall av eiendelen. Eks en hytte en ektefelle hadde med seg ved ekteskapsinngåelsen med en verdi på 800.000 og en gjeld på 200.000. På skjæringstidspunktet er hytta verdt 600.000,-. En ”forholdsmessig” del av hytta ved ekteskapsinngåelsen er $1/4$ ($200.000/800.000$).

Skjevdelingskravet på skjæringstidspunktet er på 150 000,- ($600.000 * 1/4$). Hadde en ”nettomodell” blitt lagt til grunn hadde skjevdelingskravet vært eiendelens nåverdi minus gjelden fra tidspunktet for ekteskapsinngåelse, noe som er 400.000,- ($600.000 - 200.000$).

En annen ulempe ved ”brøkmodellen” er at ved eventuell store verdistigninger må ektefellen som hadde med seg eiendelen ved ekteskapsinngåelsen måttet dele verdiøkning med den andre ektefellen. På en annen side som nevnt er det ”rimelig” at ”brøkmodellen” blir brukt i den forstand at begge har vært med på og betjent og nedbetalt lån sammen. En annen fordel i denne finanskrisen er at begge ektefellene er med på å bære de store tapene i forhold til eks hus, aksjer osv.

Man har tilfeller der ektefellen har med seg midler som ikke er av så store verdier ved ekteskapsinngåelsen. Eks en bil, motorsykkkel, båt osv. Hvis ektefellen kan "bevise" at han eller hun har direkte betalt og betjent ned lånet på disse midlene selv syns jeg som nevnt at en "nettomodell" skal legges til grunn. En ulempe ved en "nettomodell" vil være at vedkommende ved en stor verdifall på eiendelene ikke ville sitte noe igjen å skjevdele i forhold til det en løsning som "brøkmodell" hadde gitt. Eks der verdien på bilen var på 100.000,- og gjelden var på 50.000,- ved ekteskapsinngåelsen. På skjæringstidspunktet har bilen sunket til 50.000 kr. Ved en beregning etter "nettomodell" er det ikke noe grunnlag å skjevdele ($50.000 - 50.000 = 0$). Ved en beregning etter "brøkmodell" ville vedkommende fått skjevdelte 25.000 kr ($50.000 / 100.000 = 1/2 * 50.000$).

Men på en annen side ville ektefellen fått hele verdiøkningen ved en "nettomodell" skjevdelte dersom vedkommende kan "bevise" at han selv hadde betjent og nedbetalt lånet alene.

Jeg syns "nettomodellen" bør legges til grunn ved arv og gave tilfellene der eiendelen enten har steget eller sunket i verdi. Uansett om ektefellene har betjent og betalt ned lånet sammen eller om den ene har stått for dette alene. Et av formålene for skjevdelingskravet var at arv og gaver skulle være likt som særeieordningen.¹³⁹ Og etter særeieordningen kan hver av ektefellene kreve hele verdistigningen i tilknytning til særeie eiendelen holdt utenfor delingen.¹⁴⁰ Samme løsning bør det være i skjevdelingstilfellene.

¹³⁹ NOU 1987:30 s.81

¹⁴⁰ El.§ 43

2.2.3 Verdiberegning der tomt og hus anses som to ”separate formuesgoder”

Man har tilfeller der en eiendom består av en tomt som den ene ektefelle har arvet og en bolig som ektefellen har oppført i felleskap på tomten. Ved verdiøkning på eiendommen pga ”marked eller alminnelig prisstigning” blir det spørsmål om hvordan skjevdelingskravet skal beregnes.

Som nevnt er det i utgangspunktet etter gjeldende rett den ”*aktuelle nåverdien*” på skjæringstidspunktet som skal legges til grunn ved beregning av skjevdelingskravet dersom eiendelen ikke har gjeld.

Spørsmålet har vært oppe for Høyesterett i 2004.¹⁴¹

Kort om saksforholdet:

Ektefellen A og B hadde bygget en bolig sammen på en tomt som A hadde fått i arv mens de var gift. Ved skilsmisse krevde A skjevdeling etter § 59(1) for tomten som hun hadde fått i arv.

Twisten mellom partene gjaldt spørsmålet om hvor mye av hele eiendommens ”nåverdi” kan ”klart føre tilbake til” tomtens verdi på ervervstidspunktet. Og hvordan verdistigning på hele eiendommen skulle beregnes i forhold til tomten. Siden tomten hadde steget mer i verdi i forhold til boligen som ble bygget på tomten av begge ektefellene. Dette førte også

¹⁴¹ Rt.2004 s.108

til drøftelse om tomten og boligen skulle anses som to ”forskjellige formuesenheter” eller som en ”samlet enhet”.

I skifteretten fikk A medhold i å skjevdele hele verdistigningen av tomten. Skifteretten la til grunn ved beregningen av skjevdelingskravet at tomten alene hadde en større verdi i forhold til boligen. Etter ordlyden i 59(1) fikk A medhold i at hele verdiendringen til tomten gjennom årene skulle tilfalle henne, selv om begge ektefellene i ”fellesskap” hadde oppført en bolig på tomten. Skifteretten beregnet tomtens verdi pluss tomtens verdistigning som en ”andel” av hele eiendommens verdi. Ektefelle A fikk dermed skjevdelt 30 % av hele eiendommens verdi som forelå på skjæringstidspunktet.

I lagmannsretten fant de at vilkårene for skjevdeling av tomte var oppfylt. Men de hadde et annet syn enn skifteretten når det gjaldt verdifastsettelsen. Lagmannsretten la til grunn at hele boligeiendommen var blitt ”sameie” pga at tomten var ”inkorporeert” i ektefellenes felles boligeiendom. Det var da var naturlig at det ble brukt en ”eierbrøk” som svarte til ”forholdet mellom tomteverdien da sameiet ble etablert og eiendommens totale verdi etter at huset var bygget.” Dette førte til at ektefellen A fikk skjevdelt 20 % av eiendommens ”nåverdi”. Siden dette var tomtens verdi på ervervetidspunktet.¹⁴²

A påanket lagmannsrettens avgjørelse til Høyesterett når det gjaldt beregningen av skjevdelingskravet.

¹⁴² Rt.2004 108, avsnitt 5

Flertallet i Høyesterett kom frem til at tomten måtte anses som en ”egen enhet” der skjevdelingskravet omfattet tomtens verdi inkludert verdistigningen av tomta.

Konklusjonen om at tomten og boligen måtte anses som ”to ulike formuesgoder” ble drøftet med grunnlag i loven. Dissens 4-1.

Førstvoterende anførte:¹⁴³

”Tomta ble ikke ervervet av ektefellene i felleskap, jfr. ekteskapsloven § 31 annet ledd, og tilhørte i utgangspunktet ubestridt A. At en tomt bebygges av en annen enn eieren, er helt vanlig. Det foreligger da normalt at festeforholdet, og utbyggingen medfører ikke i seg selv at det oppstår et sameie i grunnen. Lovgivningen skiller mellom eier av tomtearealet og eier av bygninger m.v. på tomta. Dette er to atskilte formuesobjekter, og må etter mitt syn behandles som det, også der ektefeller bygger hus på den enes tomt. Jeg er altså ikke enig at tomten kan anses ”inkorporert” i boligeiendommen...”

Førstvoterende la også til grunn formålet med skjevdelingsregelen var at ved situasjoner der arvemidler ikke ble gjort til arvingens særeiemidler pga uvitenhet om rettsreglene var det rimelig at skjevdelingsregelen skulle legges til grunn. Førstvoterende uttalte:¹⁴⁴

¹⁴³ Rt.2004 108, avsnitt 24

¹⁴⁴ Rt.2004 108, avsnitt 28

”En tomt kan ha meget høy verdi, og arvelater eller giver vil kunne ønske å gjøre det til særeie for mottageren. Dersom tomta var blitt gjort til As særeie, ville denne forblitt hennes, uavhengig av boligbygningen, jfr. ekteskapsloven § 48 jfr. § 42”

Høyesterett la også vekt på det lagmannsrettens drøftet om at ”boligeiendom som er ervervet under ekteskapet vil være eiet i sameie mellom ektefellene” ikke skulle forstås etter ordlyden og uttalte:¹⁴⁵

”Det såkalte 'husmorsameie' forutsetter således at hustruen har bidratt på en eller annen måte til ervervet av eiendommen. Dersom ektemannen har ervervet eiendommen gjennom arv eller gave, vil sameiet ikke oppstå. Om dette kan jeg bl.a. vise til Tone Sverdrup: Stiftelse av sameie i ekteskap og ugift samliv (1997) sidene 289 og 424-425...”

Mindretallet i Høyesterett hadde samme synspunkt som lagmannsrettens dom og mente at hele eiendommen var i ”sameie”. Han påpekte at det var ”urealistisk” at hele eiendom med tomt og bygging av huset ble vurdert som to ”forskjellige formuesgoder”. Og uttalte:¹⁴⁶

”Når råtomten ble benyttet til partenes felles boligprosjekt, har ankende part dermed gitt avkall på å høste fordelene av en eventuell særlig verdistigning for bebygde tomter...”

¹⁴⁵ Rt.2004 108, avsnitt 29

¹⁴⁶ Rt.004 108, avsnitt 40

Mindretallet mente at hensynet bak skjevdelingsregelen ble ivaretatt ved at verdien på tomten til ektefelle A ”økte i takt med verdiutviklingen”. Dette hadde ikke vært tilfellet dersom tomten og boligen ble ansett som to ”forskjellige formuesenheter”.¹⁴⁷

Sverdrup var kritisk til konklusjonen om at tomten og boligen skulle anses som to ”forskjellige formuesgoder”. Hun anførte at det ikke ble prosedert om at tomt og bygning skulle vært i sameie mellom partene på ”avtalegrunnlag”.¹⁴⁸

Sverdrup uttalte:¹⁴⁹

”Når to ektefeller (eller samboere) blir enig om å bygge hus på en tomt som den ene eier, kan det etter mitt syn vanskelig forstås som noe annet enn en *avtalesituasjon*. Når den ene ektefellen stiller sin tomt til disposisjon for felles hus bygging, foreligger det ingen feil, misforståelse eller annen 'tilfeldige' adferd. Det å stille tomten til disposisjon, bør i disse tilfellene betraktes som en *rettslig disposisjon*...”

Sverdrup mente at ektefellene ikke vet hva slags ”rettslige konsekvenser” de ulike disposisjoner som blir foretatt under ekteskapet har. Særlig i tilfeller der en bolig blir

¹⁴⁷ Rt 2004 108, avsnitt 40

¹⁴⁸ Sverdrup, FAB-2004-77, s.80

¹⁴⁹ Sverdrup, FAB-2004-77, s.80-81

bygget på en tomt som den ene har fått i arv. Sverdrup anførte at ved et slikt tilfelle måtte det være opp til retten ”å tolke disposisjonen” og uttalte:¹⁵⁰

”Dersom disposisjonen anses for et eierinnkudd, blir gjenstanden i sameie, er den derimot et lån eller gave, blir resultatet eneeie. I tilfeller hvor det anskaffes en eiendel til felles personlig bruk – som bolig – vil man i mangel av andre holdepunkter gå ut fra at kontanter er ment som et eierinnkudd. Sameieløsningen er ikke like nærliggende når det stilles tomt til disposisjon, som når det stilles et beløp, men det rettslige grunnlaget bør etter mitt syn i begge tilfeller forstås som et ”avtalegrunnlag...”

Sverdrup poengterte også at selv om det i utgangspunktet skulle legges til grunn et ”sameie”, kan ”konkrete forhold tilsi en annen løsning – det dreier seg f. eks om en særlig verdifull strandtomt i et område med sterk stigende priser...”¹⁵¹

Eks kan det tenkes at en ektefelle har fått en tomt ved kysten i Tjøme i gave og verdien er på 1,5 mill. Ektefellene bygger et hus til 1.5 mill på tomten delvis med felles midler og delvis med lån. Verdien av tomten alene er da på 1/2 av totalverdien av eiendommen på byggetidspunktet. Etter noen år kan det tenkes at verdien på tomten dobbles til 3.mill, mens boligen har steget fra 1.5 til 2 mill. Totalverdien blir nå 5 mill. av hele eiendommen, der tomtens verdi utgjør 3 mill. I dette tilfellet ser man at tomten har steget en del i forhold

¹⁵⁰ Sverdrup, FAB-2004-77, s.81

¹⁵¹ Sverdrup, FAB-2004-77, s.81

til huset. Det at tomten ligger ved kysten i Tjøme som er et av de dyreste hyttefylkene¹⁵² tilsier at tomten bør være i eneeie.

Frantzen er uenig i synspunktet til Sverdrup om og la konkrete omstendigheter tilsi at tomten er i eneeie. Han anførte:¹⁵³

”Dette viser at dersom kriteriet om sterk stigende priser skulle kunne tilsi at tomten likevel er i eneeier, blir det liten realitet i utgangspunktet om sameie i tomt og bygning. Det vil under enhver omstendighet hefte en usikkerhet med hensyn til hva som skal være utgangspunktet ut fra de retningslinjene Sverdrup stiller opp. Nok et problem med å la prisutviklingen være avgjørende er at det er umulig å si noe bestemt om prisutviklingen på forhånd...”

Frantzen mente videre av ”rettstekniske hensyn” så hadde han ingen innvendinger mot det resultatet som flertallet konkluderte med i Rt.2005 s.198. Med ”rettstekniske hensyn” siktet han til at det ville være større usikkerhet når verdien av tomten og boligen fra oppføringstidspunktet fastsettes flere år senere istedenfor ved å la verdien på skjæringstidspunktet være avgjørende. Eks verdien fra da boligen ble bygget på tomten skjedde i 1990 og verdien skal fastsettes i år 2000. Frantzen ville at sameieløsningen skulle ta utgangspunkt i lovens ordlyd i § 59 (1) Han mente når den ene ektefellen eide en tomt

¹⁵²<http://www.dagbladet.no/dinside/2002/05/24/332186.html>

¹⁵³ Frantzen, FAB 2006 nr.04, s.266

ved ekteskapsinngåelsen, kan ”verdien av tomten på skjæringstidspunktet klart føres tilbake...”¹⁵⁴

Konklusjon

Etter gjeldende rett kan tomt og bygging av hus på tomten anses som to ”forskjellige formuesgoder”. Dermed kan tomten pluss verdistigningen til tomten på skjæringstidspunktet kreves skjevdelt. Rettsgrunnlag er Rt.2004.s108.

De lege ferenda – rettspolitiske vurderinger

Jeg er enig i synspunktene til Frantzen om at retten bør ikke være slik at eneeier til tomt bestemmes ut fra sterk stigende priser for tomter. Den andre ektefellen skal ikke leve i en usikker tilværelse der vedkommende skal gå rundt å basere sine rettigheter etter hvordan prisen på tomter utvikler seg. Det får være en enten eller situasjon etter min mening. Er tomten av en sjeldenhet slik som tomten i Tjøme bør man opprette en særeieavtale for å sikre eneeieretten til tomten. Jeg vil påstå at folk har mer kjennskap og har hørt om særeieregelen enn skjevdelingsregelen.

Etter min mening er jeg delvis enig med flertallet fra Rt.2004 s.108. For at det skal være grunnlag for sameie må det i utgangspunktet foreligge ”avtale” mellom partene, eller at det ”bestemmes av tredjemann” (typisk ved arv eller gave) eller ved ”partenes bidrag” til eiendelen.¹⁵⁵ Som man ser i denne dommen var det A som hadde fått tomten i arv. Dette

¹⁵⁴ Frantzen, FAB-2006-nr.04, s.267

¹⁵⁵ Sverdrup, JV-2000-251, s.255

indikerte på at A skal være eneeier av tomten. Som nevnt var formålet til skjevdelingsregelen at det ikke skulle gå utover arvelater dersom arvegiver ”ikke hadde kunnskaper om rettsreglene på rettsområdet”.¹⁵⁶ Skjevdelingsregelens intensjon var å oppnå en situasjon som tilsvarte særeie. På en annen siden så har folk flest forutsetninger om at tomt og bygging av en ny bolig på tomten ikke kan være to ”forskjellige formuesgoder”. Dersom de hadde gjort dette og visst konsekvensene ved en eventuell skilsmisse, ville de gjort alt for å sikre seg denne eneeie retten til tomten. Med tanken på hvor ofte folk skiller seg nå til dags og hvor ofte man leser om dette i media ville man tro at hver og en er mer bevisst og tenker over på hva som er mitt og ditt under ekteskapet. Men i mange tilfeller er det ikke slik. Som Sverdrup uttalte så vil mange ”norske huseiere erfare at de har bygget sitt hus på fremmed grunn...”¹⁵⁷

Etter min mening bør retten være slik at ektefellenes forutsetninger tillegges stor vekt.

2.2.4 Avkastning

Formue som en ektefelle hadde ved ekteskapsinngåelse eller har fått i ”arv eller gave” gjennom ekteskapet kan ha gitt en form for ”avkastning”. Dette gjelder også ved ombyttings tilfelle. Eks renter av et bankinnskudd på en sparekonto, leieinntekter hvis sokkelleiligheten i boligen har blitt utleid.

¹⁵⁶ NOU 1987:30 s.81

¹⁵⁷ Sverdrup FAB-2004-77, s.81

Det oppstår spørsmål om slik ”avkastning” kan anses som formue som kan ”føres tilbake til” skjevdelingspostene. Under forutsetning at avkastningen er i behold. I forarbeidene kommer det ikke frem om avkastning kan kreves skjevdelt.

De fleste i den juridiske teorien har kommet frem til etter en tolkning av lovens ordlyd at avkastning må sis og ”føre tilbake til” den opprinnelige skjevdelingspost^{158 159}

Lødrup hadde i utgangspunktet et annet synspunkt til dette. Han mente at ”avkastningen av formue som er gjenstand for skjevdeling blir en del av felleseiet som skal deles likt...”¹⁶⁰

Men han skiftet synspunkt og uttalte at ”*avkastning av den opprinnelige skjevdelingsposten* bør også kunne kreves holdt utenfor delingen etter § 59 første ledd...”¹⁶¹

Eeg er uenig i at avkastningen kan kreves skjevdelt. Han mente at ”avkastningen lever sitt eget liv til dels uavhengig av hovedtingen”.¹⁶²

Spørsmål om avkastning kan kreves skjevdelt har ikke vært oppe til Høyesterett ennå.

Konklusjon

Etter gjeldende rett kan avkastning av skjevdelingsmidler kreves skjevdelt med grunnlag eter lovens ordlyd ”føre tilbake til”.

¹⁵⁸ Holmøy og Lødrup (2001) s. 393

¹⁵⁹ Sverdrup, FEST-2002, s.688

¹⁶⁰ Lødrup(1991) s.181

¹⁶¹ Lødrup og Sverdrup(2004) s.263

¹⁶² Eeg(2007) s.353

De lege ferenda- rettspolitiske vurderinger

Jeg er enig i synspunktet til Eeg der han mente at ”avkastningen lever sitt eget liv til dels uavhengig av hovedtingen”. F. eks syns jeg det er urimelig at leieinntekt i tilknytning til utleie av en leilighet som ektefelle A hadde med ved ekteskapsinngåelse skal kunne kreves skjevdelt. Fordi denne leieinntekten har blitt ervervet mens ektefellene har vært gift.

Pengene er blitt til i felleskap selv om dette ikke hadde vært tilfelle hadde det ikke vært for at den ene ektefellen hadde med seg leiligheten ved ekteskapsinngåelsen. Eks der begge er med på å dekke løpende utgifter som lån og avdrag, kanskje vedlikehold og oppussing i tilknytning til leiligheten. Etter min mening kan leieinntekten ikke ”føres tilbake til” leiligheten men tilbake til begge innsats. Det kan tenkes at ektefelle A kjøpte leiligheten som oppussingsobjekt rett før han giftet seg. Ektefelle B hjelper A med å totalrenovere den for at den skal bli leid ut. Den avkastning leieinntekten gir hadde ikke vært til uten den andres innsats i tilknytning til leiligheten. Situasjonen kan jo sammenlignes der skjevdelingsmidlet har ”steget i verdi” pga ektefellenes innsats. Eks leiligheten pusset opp og verdien stiger fra 1 mill til 1,5 mill. I et tilfelle som dette ville verdiøkningen ikke vært grunnlag for skjevdeling, jfr. det jeg skrev under punkt 2.2.2 om verdiendringer.

Det kan tenkes at leieinntekten går inn på en felleskonto der lønnen også går inn. Med tanken på at det vil være vanskelig å bevise hvilke penger som stammer fra leieinntekten og hvilke penger som stammer fra arbeidsinntekten bør ikke leieinntekten kunne kreves skjevdelt. Det samme har Eeg og Frantzen lagt til grunn.^{163 164}

¹⁶³ Eeg(2006) s.355-356

¹⁶⁴ Frantzen, FAB-2006-nr.04, s.254

På en annen side hadde pengene gått inn i en egen skjevdelingskonto som jeg foreslo overfor kan det tenkes at avkastningen kunne kreves skjevdelt.

Det kan være at et arvebeløp som den ene ektefellen har mottatt under ekteskapet blir satt inn på en egen sparekonto. Etter min mening vil det være lettere å kreve avkastning av dette beløpet skjevdelt. Renteinntekten vil da ”klart føre tilbake til” spareinnskuddet.

Et annet alternativ er at retten til å skjevdele avkastning bør utformes slik som det er for verdistigning og verdifall. Ved at det skilles mellom avkastning pga ”marked eller ektefellenes innsats”. Tilbake til eks om leieinntekten så må dette defineres som avkastning pga ektefellenes innsats. Dermed er det ikke grunnlag for skjevdeling. I forhold til beløpet som står på en sparekonto og samler opp renter. Denne avkastningen er ikke til pga ektefellenes innsats og kan dermed kreves skjevdelt.

På en annen side var et av formål til skjevdelingsregelen å gjøre regelen mer lik som særeie. Og når el.§ 49 hjemler for at avkastning fra særeiemidler kunne holdes utenfor likedeling, bør skjevdelingsregelen også være slik etter min mening. Eeg har lagt samme synspunkt til grunn.¹⁶⁵

2.2.5 Nedbetaling av lån med skjevdelingsmidler

Det er ikke uvanelig at ektefeller bruker penger som stammer fra arv eller gave som de har mottatt underveis i ekteskapet til å nedbetale gjeld som begge ektefellene eller den ene har. Retten til å kreve skjevdeling av disse pengene avhengig av hva lånebeløpet en gang i tiden

¹⁶⁵ Eeg (2006) s.354

har blitt brukt til. Eks hvis en ektefelle bruker 500.000,- som han har arvet til å betale ned boliglånet, kan vedkommende kreve disse 500.000,- skjevdelt. Under forutsetning at boligen er i behold på ektefellens rådighetsdel. Tilbakeføringsvilkåret i dette eks er oppfylt siden det finns verdier som kan ”føres tilbake til” arvebeløpet. Har f. eks arvebeløpet blitt brukt til å betale ned et forbruks lån kan man ikke kreve skjevdeling av arvebeløpet. Det finns ikke noen på skjæringstidspunktet verdier som kan ”føre tilbake til” arven. I samme retning mente også den juridiske teorien.^{166 167}

Hølmøy og Lødrup uttalte:¹⁶⁸

”En spesiell ombytningsituasjon hvor beviskravet gjør seg gjeldene, er *nedbetaling av gjeld* med skjevdelingsmidler. Var nedbetalingen ikke skjedd, kunne gjelden delvis vært trukket fra i den formue som er gjenstand for likedeling, eller - hvis gjelden var knyttet til skjevdelingseiendom – vil nedbetalingen øke verdien av denne. I det sistnevnte tilfelle får således gjeldsnedbetalingen betydning for skjevdelingskravet, men det bør med enkle reservasjoner være grunnlag for skjevdeling ellers og...”

¹⁶⁶ Lødrup og Sverdrup(2004) s.262

¹⁶⁷ Sverdrup, FEST-2002, s.687

¹⁶⁸ Hølmøy og Lødrup (2001) s.394

Eeg er ikke enig i disse forfatterens synspunkter. Han mente det i utgangspunktet normalt ikke vil være grunnlag for skjevdeling. Og mente at det ikke skjer noe ”erverv av formuesgode eller ombytting av aktiva ved slik nedbetaling...”¹⁶⁹

Når det gjelder forarbeidet kommer det ikke frem om skjevdelingsmidler som blir brukt til å nedbetale lån kan kreves skjevdelt.

Problemstillingen om skjevdelingsmidler som har blitt brukt til å nedbetale gjeld kan kreves skjevdelt har vært oppe for avgjørelse i Høyesterett. Høyesterett konkluderte med at dette var tilfellet.¹⁷⁰

Dommen går i korthet ut på:

B og A giftet seg i februar 1993. Partene hadde i 1991 kjøpt en boligeiendom for 950 000,-. Hele kjøpet ble finansiert ved lån. B mottok i løpet av ekteskapet store verdier i form av gaver/arv fra sine foreldre. I 1993 mottok hun en gave på 400.000,- i kontanter. Beløpet gikk i sin helhet til nedbetaling av lånet i forbindelse med boligen. Partene er enig om at denne nedbetalingen av gjelden tilsvarte 42,1 % av eiendommens verdi på dette tidspunktet.

Twisten i saken dreide seg om arve beløpet som ble benyttet til å betale ned hus lånet kunne kreves skjevdelt etter § 59(1) og hvordan dette skulle beregnes.

Tingsretten kom frem til at B kunne skjevdele 42,1 % av eiendommens verdi. A anket til lagmannsretten over skjevdelingskravet.

¹⁶⁹ Eeg(2007), s.347-349

¹⁷⁰ Rt.2008 958

Lagmannsretten ga B medhold i at hun hadde krav på skjevdeling for gjeldsnedbetalingen. Lagmannsretten kom frem til at det bare var det ”nominelle” gavebeløpet som skulle skjevdeles. Lagmannsretten tok hensyn til fall i pengeverdien fra 1993 til salgstidspunktet og la til en form for avkastning i tillegg til de 400.000,-. Lagmannsretten konkluderte med at B til sammen kunne holde 600.000 kr utenfor deling. Dette var altså mer enn det tingsrett kom frem til. Ektefellen A anket lagmannsrettens domslutning til Høyesterett. Anken gjaldt lovanvendelsen og bevisbedømmelse. B innga motanke og mente det resultatet tingsretten kom frem til skulle stadfestes.

Høyesterett kom frem til at B ved å bruke pengegaven på 400.000,- til å nedbetale boliglånet, hadde fått en rett til skjevdeling som i utgangspunktet tilsvarte samme størrelse. Når det gjaldt begrunnelsen for avgjørelsen mente Høyesterett at lovtekstens ordlyd og formål ga støtte til dette. Så lenge det var gjeld som helt eller delvis tilhørte ektefellens rådighetsdel. Førstvoterende uttalte:¹⁷¹

”Ved slik nedbetaling øker ektefellen nettoverdien av eiendelen. Så lenge en slik verdiøkning av felleseiemidler er i behold og 'klart kan føres tilbake' til gjeldsnedbetalingen, er det ingen grunn til at denne skal stå i en annen stilling med hensyn til adgangen til å holde verdien utenfor likedelingen enn der verdiøkning består i anskaffelse av formuesgoder...”

¹⁷¹ Rt.2008 958, avsnitt 46

Når det gjaldt beregningen av skjevdelingskravet størrelse ble det spørsmål om tingsrettens løsning skulle stadfestet. Spørsmålet ble altså om ektefellen B kunne kreve 42,1 % av boligens salgsverdi på skjæringstidspunktet skjevdelt.

Høyesterett drøftet om beregningsmåten Rt.2002 s.1596 kom frem til kunne anvendes ved tilfeller der skjevdelingsmidler ble brukt til å betale ned gjeld. Høyesterett kom frem til at skjevdelingskravet omfattet det ”nominelle” beløp, altså 400.000,-. De begrunnet konklusjonen med utgangspunkt i lovens ordlyd, forarbeid¹⁷² og det Sverdrup hadde anført ved en slik situasjon.¹⁷³ De mente en slik verdistigning pga marked på en bolig i utgangspunktet ikke ”klart kan føres tilbake til” nedbetaling av gjeld med skjevdelingsmidler. Høyesterett konkluderte med at pengebeløpet skulle justeres for inflasjon. Som grunnlag la de til grunn lovens ordlyd, forarbeid¹⁷⁴ og Rt.2004 s.108 avsnitt 19. Denne inflasjonsjusteringen var etter enighet mellom partene justert til 25 % av 400.000,- som var 100.000,-. B kunne dermed til sammen holde 500.000,- utenfor likedeling.

Konklusjon

Nedbetaling av gjeld med skjevdelingsmidler kan etter gjeldende rett kreves skjevdelt.

Rettsgrunnlag er Rt.2008 s.958, lovens ordlyd og formål.

¹⁷² Ot.prp.nr.28 (1990-1991) s.121

¹⁷³ Sverdrup, FEST-2002-pl-677, s.693

¹⁷⁴ Ot.prp.nr.28(1990-1991), s.121

De lege ferenda – rettspolitiske vurderinger

Jeg syns den konklusjonen Høyesterett kom frem til i Rt.2008 s.958 er riktig.

Ut ifra et ”ombytningsprinsipp” vil verdien på boligen på skjæringstidspunktet alltid kunne ”føres tilbake til” gavebeløpet eller arvebeløpet som ble brukt til å betale ned lånet på.

Også formålet med at de fleste arvegiverne ønsket om at arvebeløpet skal være arvingens særeie bør legges til grunn etter min mening.¹⁷⁵

Det kan også tenkes at ektefellen A har brukt et sparebeløp som vedkommende hadde med seg ved ekteskapsinngåelsen til eks innfrielse av lån. Der lånet blir innfridd blir jo nedbetalingstiden for lånet borte og det er ikke flere avdrag og renter beløper som skal betales. Ektefellen B som ikke innfridde lånet kan bruke sine penger på andre ting. Dette hadde ikke B hatt muligheten til hvis A ikke hadde innfridd lånet. Ved slike tilfeller syns jeg det skal være rimelig at ektefellen skal kunne kreve skjevdeling. Eeg har også lagt et slikt synspunkt til grunn.¹⁷⁶

Det kan tenkes at gavebeløpet blir brukt til innskudd der begge ektefellene har investert i en bolig sammen. Etter vilkårene for skjevdeling kan da beløpet være gjenstand for skjevdeling. Etter min mening vil en nedbetaling av lån eller innfrielse være i samme situasjon som dette.

¹⁷⁵ NOU 1987:30 s.81

¹⁷⁶ Eeg(2006) s.349

3 Skjevdelingsregelens rettsvirkning

Skjevdelingsregelen er en ”verdiregel”. Dette kommer frem av lovens ordlyd, jfr. ”verdien av formuen” etter § 51(1). Den juridiske litteratur er også enstemmig i dette.^{177 178} Det at skjevdelingsregelen er et ”verdikrav” betyr at når vilkårene i § 59(1) er oppfylt kan vedkommende som har krevet skjevdeling få et krav som er av ”verdimessig” karakter. Det kommer frem i forarbeidene at skjevdelingsregelen gir bare rett til ”å utta verdier og ikke bestemte eiendeler”.¹⁷⁹ Under høringsinstansen mente Den Norske advokatforeningen at skjevdelingsregelen bør gi en rett til naturalutlegg i de ”tilfeller der gjenstanden fremdeles er i behold ved ekteskapets oppløsning.” De uttalte:¹⁸⁰

”Skjevdelingsregelen er formulert som en verdiregel. Lovutvalget (flertallet Bromander, Haugland og Eckhoff) mener imidlertid at dersom eiendelen fortsatt er i behold bør det gis en rett til naturalutlegg. Selv om dette som regel vil bli resultatet etter § 13-1 bør eieren ha ubetinget rett til å beholde eiendelen. Etter utvalgets oppfatning vil dette samsvare best med regelens begrunnelse, og dessuten forenkle skiftebehandlingen idet verdsetting bortfaller...”

Den fjerde representanten i foreningens lovutvalg var ikke for dette forslaget.

Vedkommende mente at begrunnelse for slik ”utvidet naturalutleggsregel i mange tilfeller

¹⁷⁷ Lødrup og Sverdrup(2004) s.258

¹⁷⁸ Holmøy og Lødrup(2001)s.388.

¹⁷⁹ Ot.prp.nr.28 (1990-1991) s. 121

¹⁸⁰ Ot.prp.nr.28(1990-1991) s.65

kan virke urimelig overfor den andre ektefellen”.¹⁸¹ Men dette har ikke så mye å si siden el.§ 66 gir hver av ektefellene rett til å beholde (utløse) egne eiendeler. Begrensede rett når det gjelder innbo og bolig, jfr. § 67.

Konklusjon

Skjevdelingsregelen er etter gjeldende rett en ”verdiregel”. Rettsgrunnlag er lovens ordlyd og forarbeid.

De lege ferenda – rettspolitiske vurderinger

Jeg er delvis enig i synspunktet til flertallet til Den Norske Advokatforeningen. Særlig hvor eiendeler har blitt ervervet gjennom arv eller gave bør naturalutlegg skje automatisk. Jeg vil påstå at arvegivers eller gavegivers intensjon er som regel at mottakerne skal ha de bestemte tingene og ikke verdien av dette.

¹⁸¹ Ot.prp.nr.28(1990-1991) s.65

4 Hvordan bør skjevdelingsreglen være i fremtiden?

Overfor har jeg kommentert under de forskjellige punktene om hvordan jeg selv mener skjevdelingsreglene bør være. Under dette punktet skal jeg fordype noe mer.

I den siste utgaven av Familieretten uttalte Lødrup og Sverdrup:¹⁸²

”Det kan reises spørsmål om skjevdelingsreglene er bygget opp på en vellykket måte – tiden er muligens inne til å foreta en evaluering av regelens utforming...”

Dette indikerer i retning om at skjevdelingsregelen er klar for en ny vurdering og forenkling. Av hensyn til den økonomiske og følelsemessige belastningen det er ved å gjennomgå en skilsmisse og ikke minst av alt hensyn til barna er jeg enig i dette.

4.1 Formålene og begrunnelsene for skjevdelingsregelen

Et av formålene som flertallet i Ekteskapsutvalget la til grunn når det gjaldt skjevdelingsregelen var med tanken på ”kortvarige” ekteskaper. Utvalgets flertall mente en skjevdelingsregel førte til at den ene ektefellen ikke kunne ”skille seg til penger”.¹⁸³

Spørsmålet blir om den begrunnelsen har noe virkning nå til dags? Hva vil det si at et

¹⁸² Lødrup og Sverdrup(2004) s. 268

¹⁸³ NOU 1987:30 s.79

ekteskap er ”kortvarig”? Etter min mening vil 0-5 år være en kortvarig periode på et ekteskap. Etter statistikken¹⁸⁴ å dømme ligger tallet fra perioden 1971-1975 på rundt 1100 for en ekteskapslengde på 0-5 år, mens det i år 2007 ligger på rundt 1900. Selv om folk med mye i formue er flinke til å opprette særeie trenger vi fortsatt skjevelingsregelen. På en annen side vil uttrykket ”skille seg til penger” ikke passe inn i vårt samfunnsbilde i dag etter min mening. De fleste har levd i samboerskap i flere år før ekteskapsinngåelse. Under samboerskapet har de alle fleste opprettet en felles formue.

Men det er som nevnt mange andre gangs ekteskaper også. Der partene har med sine allerede oppbygde formuer med seg inn i ekteskapet, og det er grunn til å tro at en stor andel av ektefellenes nettoverdier knytter seg til disse formuene. Eks der en som gifter seg for andre gang med en som ikke har vært gift før og har ingenting når det gjelder formue så passer uttrykket ”skille seg til penger” bedre for denne kategorien etter min mening.

En innvending mot å forme skjevelingsregelen etter forslag fra flertallet i Ekteskapsutvalget var med hensyn til ”hjemmeværende ektefeller med liten eller ingen egen inntekt.”¹⁸⁵ Denne begrunnelsen mister litt av sin betydning nå til dags etter min mening. Vi lever i en tid der det er vanlig at begge partene i ekteskapet jobber og bidrar til fellesskapet. Kvinner er blitt mindre avhengig av den økonomiske sikkerhet et ekteskap gir. De fleste kvinner har tatt høyere utdanning og gått ut i arbeidslivet. I dag har de fleste kvinner en selvstendig yrkeskarriere på samme måte som det er med menn.

¹⁸⁴ <http://www.ssb.no/aarbok/tab/tab-100.html>

¹⁸⁵ NOU 1987:30, s.80

En løsning som kan tenkes med tanken på hvordan skjevdelingsregelen bør være er at skjevdelingsregelen anvendes i tilfeller der ekteskapet har vart ”kortvarig”. Der flerattelts begrunnelser legges til grunn.¹⁸⁶ I slike tilfeller vil det ikke medføre store praktiske og retstekniske problemer å finne frem til sakens faktum. Mens skjevdeling bare kan kreves etter mindretallets begrunnelser¹⁸⁷ i de tilfeller der ekteskapet har vart ”langvarig”. Jeg vil påstå at dette er i tråd med hva folks flest oppfatter som rettferdig. Det er grunn til og tro at ved slike tilfeller vil store verdier være knyttet til midler som ektefellen har anskaffet sammen under ekteskapet på en eller annen måte enn ved arv og gaver.¹⁸⁸ Skjevdelingsregelen bør uansett anvendes ved arv - eller gavetilfellene selv om ekteskapet har vart langvarig eller kortvarig.

Formålet med å kreve skjevdeling for ”formue en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått, eller senere har ervervet ved arv eller gave” var at dette var midler som ikke har blitt til i ”fellesskap” mellom ektefellene.”¹⁸⁹ ¹⁹⁰ Har dette formålet fortsatt virkning i dag? Som nevnt er det mange som lever i samboerskap før de gifter seg nå til dags. Under dette ugifte samlivet kan den ene parten eks eie en leilighet som den andre er med på å betale ned gjelden. Eller den ene parten kjøper en bil der den andre er med å betale ned lån, bensinutgifter osv. I følge statistikken er samboerskap mest vanlig blant 20-30 åringer.¹⁹¹ I

¹⁸⁶ NOU 1987:30, s.79 Ot.prp. nr.28 (1990-1991), s.63

¹⁸⁷ NOU 1987:30, s.80 Ot.prp.nr.28 (110-1991), s.63-64

¹⁸⁸ Ot.prp. nr.28 (1990-1991), s.66

¹⁸⁹ NOU 1987:30 s.79

¹⁹⁰ Ot.prp.nr.28 (1990-1991), s.63

¹⁹¹ <http://www.ssb.no/samboer/tab-2008-04-17-01.html>

denne aldersgruppen er det ikke uvanelig at de fleste starter med blanke ark og bygger dermed opp en formue sammen. Tilbake til eks om huset og bilen så er det uheldig og urettferdig etter min mening at den parten som "eier" disse tingene i utgangspunktet skal kunne få kreve dette skjevdelt. Med tanken på det den ene eier ved ekteskapsinngåelse ikke alltid har blitt til uavhengig av den andres innsats og hjelp. Samboerskap en samlivsform som har kommet for å bli. Med grunnlag i dette syns jeg vilkåret om at "midler som en ektefelle hadde da ekteskap ble inngått" mister litt av sin virkning og burde revurderes. Av retts tekniske hensyn vil det etter min mening være best om eiendeler som skaffes under samboerskapet bør være unntak fra "midler som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått". Under forutsetning at dette kan bevises.

"Arv eller gave fra andre enn ektefellen" som den ene ektefellen har mottatt gjennom ekteskapet har ikke mistet sin betydning i forhold til det som var formålet for skjevdelingsregelen etter min mening.¹⁹² I følge statistikk¹⁹³ så har tallene over mottaker av arv og gaver siden 2003-2006 steget med samlet 22 498 i 2003, 24 191 i 2004, 29 663 i 2005 og noe tilbake med 26 247 i 2006. Formålet med skjevdelingsregelen¹⁹⁴ om at arv og gave skal være unntatt fra likedeling står fortsatt veldig sterk etter disse tallene å dømme. En innvending som kan tenkes er om "gaver" skal ha samme formelle form som ektepakt for å være "gyldig" i situasjoner der den ene ektefellen mottar en "gave" fra sine foreldre? En fordel ved dette er av retts teknisk hensyn. Jeg syns at det skal innføres et formelt krav

¹⁹² NOU 1987:30, s.79 ot.prp.nr.28 (1990-1991), s.63

¹⁹³ <http://www.ssb.no/emner/05/01/arv/tab-2008-07-02-01.html>

¹⁹⁴ NOU 1987:30, s.81

på lik linje med ektepakten når det gjelder ”gave” som er gitt fra foreldre til barn. Man slipper skjønnsmessige vurderinger om det foreligger ”gave” i hvert tilfelle. Og dette vil et stykke på vei være med å forenkle skjevelingsregelen, jfr. det jeg har skrevet under punkt 2.1.1 om gaver.

4.2 Sluttkommentar

Nå til dags bør jurister som jobber i banker, spille en sentral rådgivnings/opplysnings rolle for folk som skal gifte seg etter min mening. Hvorfor bør det være banken som har denne rollen? Dette fordi banken er mer tilgjengelig for folk flest og enkel og oppsøke med tanken på at alle har en slags tilknytning til banken på en eller annen måte. Eks så har alle en konto i banken i form av sparekonto, brukskonto osv. Flertallet av befolkningen har også hus lån, bil lån osv i banken. Med tanken på de høye skilsmissetallene og flere andregangsekteskaper bør det være et krav for to som har tenkt til å gifte seg og ha en rådgivnings / opplysnings time hos banken. Hvor man får rådgivning/opplysninger om reglene om formuesforholdet mellom ektefeller og hva slags virkninger det foreligger ved en eventuell skilsmisse. De bør også få opplysninger om deres mulighet til å inngå ektepakt om særeie. I tillegg bør de få hjelp til å sette opp en ”selvangivelse” for sin formue slik som jeg skrev overfor under punkt 2.1.2 om bevisvilkåret. Anna-Blanca Dahl og Sicilie Tveøy hadde også et lignende synspunkt.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Dahl og Tveøy FAB-2006 nr.02 s.145

Skjevdelingsregelen bør utformes på en måte som ikke gjør det tilfeldig hvem av ektefellene i ekteskapet som får kreve skjevdeling. Eks i tilfeller der ektefellene A og B har arvet verdier. Men pga ulike årsaker har de bare forbrukt As midler og spart den andres. Hustruen har eks. beholdt hytta hun har arvet, mens mannen som har arvet en båt og denne har blitt solgt for å dekke de daglige utgifter. Blir de skilt er det urimelig at konen skal kunne kreve skjevdeling på grunnlag av hytta.

Dagens skjevdelingsregel er til fordel for den ektefellen som er flink til å spare på kvitteringer og papirer av viktighet. Noen ektefeller er mer bevisst over sine handlinger under ekteskapet med tanken på en eventuell skilsmisse. Mens andre ektefeller ikke tenker så mye over sine handlinger og på eventuelle konsekvenser. Det skal være uheldig at skjevdelingsregelen skal være utformet på en slik måte syns jeg. Å inngå ekteskap mister mye av sin betydning hvis man hele tida skal være påpasselig på sine handlinger under ekteskapet med tanken på en eventuell skilsmisse.

En annen løsning er at man kanskje bør fjerne skjevdelingsregelen og ha likedeling som utgangspunkt. Formue som skal ikke likedeles kan opprettes ved særeie. Som nevnt vil jeg påstå at de fleste har hørt og kjenner til begrepet særeie enn skjevdeling. Strandbakken har et lignende synspunkt.¹⁹⁶

¹⁹⁶ Strandbakken FAB-2003-103, s.113

5 Litteraturliste

5.1 Bøker

Eeg, Thomas: Deling av ektefellers formuer ved separasjon og skilsmisse. Bergen 2006.

Gisle, Jon: Jusleksikon. 3. utgave. Oslo 2007

Helgesen, Jan.E: Rettskildelære. 5.utgave. Oslo 2005

Holmøy, Vera og Peter Lødrup: Ekteskapsloven og enkelte andre lover med kommentarer.
1 utgave. Oslo 1994

Holmøy, Vera og Peter Lødrup: Ekteskapsloven og enkelte andre lover med kommentarer.
2.utgave. Oslo 2001

Lødrup, Peter: Arverett. 4.utgave. Oslo 1999

Lødrup, Peter: Familieretten etter Ekteskapsloven av 4.juli 1991 nr.47. 1 utgave. Oslo 1991

Lødrup, Peter og Tone Sverdrup: Familieretten. 5.utgave. Oslo 2004

5.2 Lov og forarbeider

El.1918 lov om indgaaelse og oppløsning av egteskap 31.mai

El.1991 lov om ekteskap 4.juni nr.45

Al.1972 lov om arv 3.mars nr.5

Ot.prp.nr.28 (1990-1991). Lov om ekteskap.

NOU 1987:30. Innstilling til ny ekteskapslov del II.

Forh. O. 1918. Syvogsekstiende ordentlige stortings forhandlinger. 1918. Forhandlinger i Odelstinget.

5.3 Domsregister

Høyesterett:

Rt.1999 s.177

Rt.2001 s.1434

Rt.2002 s.1596

Rt.2004 s.108

Rt.2008 s.958

Lagmannsrett:

LA-2005-187582

5.4 Artikler

Dahl, Anne-Blanca og Sicilie Tveøy: *Skjevdeling*. Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål. 2006. Nr.02. s.144-152

Frantzen, Torstein: *Skjevdeling – nye regler til besvær*. Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål. 2003 nr.04. s.229-248.

Frantzen, Torstein: *Noen sider ved klarhetskravet i ekteskapsloven § 59 første ledd*. Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål. 2006. Nr.04. s.251-279.

Holmøy, Vera: *Om skjevdeling*. Lov og Rett. 1997. s.23-33.

Lødrup, Peter: *Rettspraksis omkring ekteskapsloven § 54, 4.ledd*. Lov og Rett. 1962. s.25-30.

Strandbakken, Asbjørn: *Gjeldsfradrag ved skjevdeling - noen refleksjoner etter Rt-2002-1596*. Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål. 2003. Nr.02. s.102-114.

Sverdrup, Tone: *Skjevdeling på felleseieskifte – noe uavklarte spørsmål*. Festskrift til Peter Lødrup; Bonus Pater Familias. 2002 s.677-698.

Sverdrup, Tone: *Skjevdelingskrav knyttet til verdistigning på arvet tomt – en kommentar til en høyesterettsdom*. Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål. 2004 nr.2. s.77-83.

Sverdrup, Tone: *Sameie i ekteskap og samboerforhold*. Jussens Venner. 2000. s.251-271

5.5 Andre kilder

<http://www.ssb.no>

<http://www.dagbladet.no>

<http://www.infolandet.no>

<http://www.brreg.no>